ઉજેણનગરીનો—

ચતુરસિંહ ઠગારો.

વાર્તા પેહલી.

ચતુરસિંહનું વૃત્તાંત

રાજાને સોકમય મુદ્રાથી જોઇને પ્રધાને પુછ્યું કે, 'ઉજેણ પતિ આપ જેવા મહાત્માં અને પરાક્રમી પુરૂષોને આવી વ્યથા શાથી ઉત્પન્ન થઇ.' વિક્રમે કહ્યું કે, 'ગઇ રાત્રે મેં જે કાંઇ જોયું છે તે ઉપરથી મને બહુ વિચાર ઉ[illegible] થ્યો' 'પ્રધાને કહ્યું કે, એવી તે શી બાબદ

[illegible] મે કહ્યું [illegible] પાતે રામભટ નામના પંડિતના

૧ ૨ [illegible] જો."

[illegible] ાર પછેડો ઓઢી રોન ફરતા

[illegible] ક્યાં. ત્યાં ગ [illegible]

[illegible] ને તેને

પ્રિય વાંચક–પ્રધાનજી ઉપલી વાર્તાથી દંગ થઇ ગયો અને તુરત રૈન પડતા મુકી વિક્રમની હઝુરમાં હાજર થયો.

અરધી રૈનથી પાછો આવેલો પ્રધાનજીને જોઇને વિક્રમે પુછ્યું કે, કેમ સુભટ જલદી પાછા પધાર્યા

પ્રધાન–કાંઇ સિદ્ધ થવાથી તુરત પાછો આવ્યો. આપની ઇચ્છા શું છે તે જણાવશો.

વિક્રમ–તે કન્યાને ઘરમાં લાવી તેણીનું ચરીત્ર જોવા ઉત્કંઠા ધરાવું છું.

હુકમ થતાજ પ્રધાનજી રામભટની ઝુંપડી જઇ પહોંચ્યો અને વિક્રમના વિચારો પ્રદર્શિત કર્યા. જે પરથી પંડીતે કહ્યું કે, 'અસ્તુ'. હુ કબુલ છું. અને મારી પુત્રીનો એવોજ વિચાર છે. રાજાની જાંન જમાડવા જેટલું દ્રવ્ય મારી પાસે નથી, તેથી પ્રધાનજીએ તેમને ખર્ચ વાસ્તે પંદર હજાર સોના મ્હોરો મોકલાવી આ[illegible] જાના લગ્નની ત્યારી કરવા માંડી.

ક્ષત્રીને બ્રાહ્મણની છોકરી [illegible] ની વાંધો લીધો પરંતુ વિક્રમના કુળ[illegible] દાખલે [illegible] રામભટે તેણી[illegible] યો જેથી [illegible] આ[illegible]

આનંદમાં ગાળીને પ્રાતઃ કાલે શશીકળા ઉઠીને પિયરમાં ગઇ. પોતાની માતુશ્રી આગળ રાતનું વૃત્તાંત કહેતા બોલી કે, 'આજે મારે રાજાને મારૂં ચરીત્ર દેખાડવાનું છે.'

આવી રીતના હઠથી રાજા હઠના કારણને લીધે તારા શરીરને નુકશાન ન થાય તેની તું સંભાળ રાખજે એમ તેની માતાએ સમજાવી જેથી તેણીને ધીરજ આવી પોતે પાછી શ્વશુર ભુવનમાં ગઈ. રાજાએ ઠરાવ પ્રમાણે તેની પાસે તે ચરિત્ર માગ્યું. પરંતુ તુર્ત ન જણાતા બેચાર મહિને જણાશે તેવું શશીકળાનું બોલવું સાંભળીને રાજાએ તુરત તેને પોતે આગળથી ગોઠવી મુકેલા એક દંડા મહેલમાં કેદ કરી.

ચતુર શશીકળા કે જેણી અગમે સુચનાથી પિયરથી નિકલતાંજ તુમડીના બીજ સાથે બાંધી લીધા હતા. તેવોનો ઉપયોગ આ ઠેકાણે કર્યો। મહેલની ચારે બાજુએ ઉંડી ખાઇ ખોદાવી માંહી પાણી ભરી દીધું હતું તેના કીનારાપર મહેલને લગતા શશીકળાએ તે બીજ વાવી દીધા જે થોડા દિવસમાં વેલી વધી જઇને ફળને પ્રાપ્ત થયાં. તે ફળો કંઇ દિવસમ મહોટાં થઇને તેના તુમડાં બન્યાં જેનાથી શશીકળાએ તરવાની યુકતી શીખવા માંડી. એક અઠવાડિયામાં કાબેલ તરનારી થઇને સમયાનુસાર ખાઇના પહેલી તરફ ઉતરી ગઇ. તેવીજ તેણી પિતાના ઘરમાં આવી દાખલ થઈ અને ત્યાં નૃત્ય ગાયન શીખવાનો આરંભ કર્યો. તેમાં પ્રાવણ થઇને જાહેર નાયકણ તરીકે એક ધર્મ શાળામાં મુકામ કર્યો અને ત્યાંજ

...નનું કાંઈ કરવા લાગી. કોઇના બોલાવવાથી તેને ઘર જવાને

...તિમાં તેણીનું માન વિશેષ વધતુ થયું

...રાજાએ પ્રધાનને મોકલી આમ

...ો કચેરીમાં આવી

માં

અંજાઇ જઇને રાજાએ તેણીને પોતાના મહેલમાં રહેવાનો આગ્રહ ક
રાજયાગ્રહ આગળ પોતાનો ઉપાય ન ચાલવાથી નિરૂપાયે રાજ મહેલ
માં રહી રાજાથી પોતાને ગર્ભ રહયો એવું જણાવાથી તુર્ત રાજ મ્હેલનો
ત્યાગ કરવાનો ઠેરાવ કર્યો અને પ્રપંચથી રાજાને સમજાવી તેની પાસે-
થી કટાર વિંટી તથા રૂમાલ માંગી લઇને પસાર થઇ જઇને પોતાના
એક દંડ મહેલમાં જઇને રહી. ત્યાં તેણીને નવ માસ પુરા થતાં એક
પુત્ર થયો. પુત્ર રત્ન જોઇને પ્રસન્ન થએલી શશીકળા તન મન ધનથી તેનું
પાલન કરવા લાગી. કાલે કરીને તે પુત્ર ચાર પાંચ વર્ષનો થયો ત્યારે પો
તાના પિતાને યજ્ઞો પવિત સંસ્કાર તથા વિદ્યાભ્યાસ સારૂ સોંપી આપ્યો.

પુત્રના લક્ષણ પારણામાંથી વરતાયે એ ન્યાય પ્રમાણે તે પુત્ર દી-
વસાનું દિવસ વિધા જ્ઞાનમાં વધતો જઇ પોતાના ન્હાના તુલ્ય શાસ્ત્ર
પંડિત બન્યો. તેથી નહાનાએ ખુશી થઇને તેનું નામ ચતુરસિંહ
રાખ્યું.

પછી છોકરા સાથે રમતાં એક દિવસ કોઇ એક ગોઠીએ ન બાપો
કઇ તેને બોલાવતાં તેણે ગુસ્સાથી પોતાની માને સવાલ પુછ્યો.

પુત્રના સવાલપર શશીકળાએ તેના બાપનું સર્વ વૃત્તાંત તેને
સમજાવી આપ્યુ. તેથી બાપને મળવા જવા તથા પોતાનું પરાક્રમ
દેખાડવા ચતુરસિંહ તત્પર થયો. માતાએ તેને બે રસ્તા બતાવ્યા.
જો કે એક રસ્તો, ઉજેણુથી ત્રીશ મેલ તથા બીજો વિસ મૈલ
લાંબો હતો. હવે ટુંકે રસ્તે જતાં ચોર પિંઢારાનો ભય
અને ત્રિશ મૈલનો લાંબો રસ્તો નિર્ભય ...નો બે
સમજાવ્યા પછી ખર્ચને માટે
ભાતુ આપી શશીકળાએ
રસ્તે

ક રસ્તે કાં ન જવું ? ચોર વગેરે મને શું અડચણ કરેછે તે તો જાણુ-વામાં આવશે તથા રાજ કુંવરનો કાંઇ હાથ તેઓ પણ જોશેતો ખરા" એમ કહી તે ટુંકે પિંઢાર રસ્તે ઉજેણી જવા વિદાય થયો.

વાર્તા બીજી.

ચતુરસિંહ અને ચોર.

માતા પાશેથી નીકળીને ચતુરસિંહ રસ્તે પડયો. આશરે આઠેક મૈલ પર પહોંચ્યા બાદ તેને એક તલાવડી મળી. ટીમણ ભાતુ ખાઇને આગળ વધવાની ઇચ્છાથી તેણે એક ઝાડ નીચે વસ્ત્રાદિક મૂકીને ન્હાવા તલાવડીમાં ઉતર્યો. ડુબકી મારીને માથું બ્હાર કાઢતાં કોઇ ચાર જણને એક બાજુ ઉભા ઉભા કંઇ મસલત ચલાવતા જોયા. જોતાંજ, જરૂર આ ચોર લોકોછે. એમ એના મનની ખાત્રી થતાંજ તેણે ફરી ડુબકો મારી પાછાં નીકળતાં કમ્મરમાંના પાંચ રત્નોમાંથી એકને છુટું હાથમાં લ-ઇને નીકળ્યો. નીકળતી વખત બોલ્યોકે, 'અરે યારો આ તલાવડીમાં, તમે રોજ ન્હાતા હશો ? આનું નામ શું ?'

ચોરો—એને રાન તલાવડી કહેછે.

ચતુરસિંહ—નહિ, નહિ, દોસ્ત એનું નામતો રત્ન તળાવડી ઘટેછે

ચોરો—એમ કેમ ?

ચતુરસિંહ—ડુબકી બરોબર મને રત્ન મલ્યું એમ કહી હાથમાંનુ રત્ન તે લોકોને દેખાડયું, બીજી વખત કાઢવાને ચોરોએ ફરમ તાં બીજી ડુબકીથી એક, રત્ન કાઢી લાવ્યો, જયારે ત્રીજી ડુબકી મારવા પીંઢારાઓએ સૂચવ્યું તે મુજબ ત્રીજી ડુબકી મારીને તે એક [illegible] કાઢી લાવ્યો. આવી રીતના ચાર રત્નોની અકસ્માત આયાત [illegible] પાડુ લોકો [illegible] અને તેણે આવેલા રાજકુંવરને [illegible] પહેલે પોતે આજ [illegible] અનેકોને લુટવા બાબતને પસ્તાવો કરવા લાગ્યા, અને પતિજ્ઞા કરીકે, 'અમને રત્નોનો લાભ થાય એટલે

આજથી અમે પણ આ ક્રુર કર્મનો ત્યાગ કરીશું?' એવી પ્રતિજ્ઞા. કપડાં વગેરે કાઢી તથા નાયકનો ઘોડો અને સર્વનો પોષાક વટેમાર્ગુ કુવરને સોંપી પોતાનાં પાછલાં પાપોનો પસ્તાવો કરતા તલાવડીમાં પડયા.

ઉચું જોઇ ઇશ્વરનું સ્મરણ કરીને ડુબકી મારી રત્નો કાઢવાનાં કામમાં રોકાયા કે રાજશાર્દુલ ચતુરસિંહ તેઓના ડ્રેશને ફેંકી તથા તેઓની લુંટનો નગદી માલ કબજે કરીને નાયકના ઘોડા પર સ્વાર થઇને રફુચક્ર થઇ ગયો, તે સીધો શહેરમાં પહોંચ્યો.

શહેરની ભાગોળે આવીને સર્વ સામાન સંભાળી લઇને હયને હાંકી મુક્યા. હવે શહેરમાં કયાં જવું? અને કેમ કરવું? આ બાબતનો તેને મોટો વિચાર થઇ પડયો. અહીં આપણું કોઇ પણ ઓળખીતું નથી. એમ ધારીને તેણે તર્ક લડાવ્યો કે, જેમ પંખીમાં કાગડો, અને પશુમાં શિયાળ શહાણા છે. તેમજ મનુષ્યમાં નાપિક (હજામ) તથા માલણ (ફુલ વેચનારી) ની જાત ઘણી ધુર્ત થાયછે. એમ ધારીને તેણે એક વૃધ્ધ અને સમજુ ફુલ માલણનાં ઘરમાં જઇને મુકામ કર્યો. તથા તેણીને સમજાવ્યું કે, લોકોના પુછવાથી મારી બેનનો દીકરો. ભાણેજ મારે ઘેરે આવ્યો છે એમ સુચવજે.

આવી રીતનો બંદોબસ્ત કરી પોતાનું આસન દ્રઢ કરીને પછી તેણે પોતાનાં ભવિષ્ય કાર્યનો આરંભ કર્યો. તેણે પ્રથમ પેલા ચાર પિંઢારાઓની વધુ દુર્દશા કરવાનો મનસુબો નક્કી કર્યો. અને તે ઠેરાવ પ્રમાણે તે ચોરવાડ (જ્યાં ચોરનોજ વાસછે) માં ગયો. ચોરના મહોલ્લામાં પહોંચતાજ તેણે પુકારીને બોલવા માંડયું. જોશી બાવાના ડોલથી ગયેલા ચતુરસિંહે, ત્યાં જોશીપણું દેખાડવા માંડયું. રાડ પાડીને તે કે, અરે ભાઇઓ અને બેનો, આજ ઘણા દિવસે તમારા ફ જોશી બાવાના પગ થયા છે, ભુત ભવિષ્ય કે વર્તમાન જે કાંઇ હોય તે બેશક અમને પૂછવું. હું યોગ્ય અને શાચે સાચુંજ કહીશ.

તે સાંભળી સઘળા મહોલ્લાની સ્ત્રીઓ એકઠી થઇ તેણીઓને જોઇને જોશી બાવો વધુ આડંબરથી બોલ્યો કે 'આ ફળીયામાં એક જીવતી ડાકણ રહેછે તેણી બાઇ બચ્ચાઓનેજ ખાય છે. જેથી સૌ સ્ત્રીઓએ પોત પોતાનાં બાળકોને સંભાળવા. સમી સાંજ વખતે ઉઘાડે માથે આંગણામાં જવા દેવા નહિ. વળી તેના પુરાવા સારૂં કહું છું કે, આ મહોલ્લામાંથી એક જણ પરદેશ ગયો છે અને ચાર જણ શિકારે ગયા છે.'

જોશી બાવાના ઉપલાં દ્રષ્ટાંતિક બોલવા પર ભરોસો આવવાથી સઘળી સ્ત્રીઓ જોશી બાવાને ઘેરો ઘાલીને એકઠી થઇ ગઇ.

એકઠી થયેલીમાંની એક જણી બીજી ત્રણ સ્ત્રીઓને દેખાડતાં બોલીકે, જે ચાર જણ શિકારે ગયાછે એમ આપે કહયું કે, તે અમો ચાર જણીના ધણી છે તે કયારેને કેમ કરીને આવશે. તે કહેશોજી.'

આડંબરથી. મીન મેખ વરખને મીઠુંન. જેવું જાણ્યું તેવુ દીઠું ધન, મકરને, કુંભ શોહને મારેછે શુભ વગેરે આડું અવળું બરબડતા આંગળાનાં વેઢા ગણીને જોશી બાવા બોલ્યા કે, ચારે જણ જમીને ગયા છે. સાચું હોય તો હા!! નકર ના કહેજો, શરમાશો નહિ. તે બાબત ખરી હોવાથી સઘળીઓએ કબુલ કરા.

બાદ જોષીરાજ આગળ ઓચર્યા કે, તે ચારે જણા આજે બહુ ભારી શિકાર લઇને આવનાર છે. એટલાં ગાડા દ્રવ્યનાં લાવશે કે સાત પેઢી સુધી ખાતાં ખુટેજ નહિ. જોશી બાવાના આસ્તા ઉત્પન્ન કરનારા પ્રેમાલ વચનોથી પ્રેમઘેલી જેવી બનેલી ચોર પતિઓ અતિ પ્રફુલ્લિતા થઇ. તાલ જામ્યો જોઇને જોષીબાવા વધુ ચલાવા લાગ્યા.

જોશી–(આશ્ચર્યથી) હા!! હા!!! પણ એક બાબત નડતી છે તે એકે, વચ્ચે રાહુ નડેછે તેની પુરતી શાંતી થવી ઘટે છે કારણ કે સુર્ય ચંદ્ર જેવા સમર્થને પણ તે ગૃહ બાધ કર્યા વગર રહેતો નથી.

સ્ત્રીઓ- ત્યારે તો તેનું કંઇ પણ નિવારણ થવું જોઇએ મહારાજ

જોષી—નીવારણ થવું સહેલ **નથી**, ગરીબોનું તે કામ નથી રાજ રજવાડાપણ રાહુનું નિવારણ કરવા પુરતુ સામાર્થ્ય ધરાવતા નથી, તો પછી બીજાનું ગજુજ શું ?

સ્ત્રીઓ—મહારાજ અમને જણાવો તો ખરા! અમ રી શક્તિમાં અમે પાછી પાની નહિ કરીશું. કારણ કે તમો જે જણાવશો તે અમારાજ ફાયદા સારૂ, એ અમે સારી પેઠે સમજીએ છીએ. જેથી આપ ફીકર ન કરો.

બોળપણે બોલવાએલી ભામીનીઓને ભાળીને જોશી બાવા ખુશી થતાં બોલ્યા કે, 'વાહ ! બાઇઓ પરોપકાર અને તમારા ભલા સારૂ હું યોગ્ય ઉપાય લઇશ. માત્ર હોમ સારૂ હીરા માણેક મોતી વગેરે જવાહીરની જરૂરછે. પ્રમાણુતો સવ્વામણ પકડાનું છે; પણ ગરીબમાં ગરીબ હોયતો સવ્વાશેર પકડા સુધીએ ચલાવી લેવાય. નિર્પક્ષપણાના જોષી બાવાના વચનો સાંભળીને ચોર સ્ત્રીઓએ ઘરમાંથી જે કંઇ જવાહીર નીકળ્યું તે બધુ અંત્યત દ્રવ્યના લોભથી લાવીને જોષી બાવા આગળ રજુ કર્યું. હોમાદિકના આડંબર ધુપ ધુંવાડો કરીને તે સર્વ દ્રત્ય જોષી બાવે ઝોળી નશીન કર્યું અને પછી પોતે ચાલતા થયા. જતી વખતે જણાવી ગયા કે દ્રવ્યની તાણુથી ગૃહની અર્ધ શાંતિ થઇછે તેથી ગ્રહ હજી એકવાર પોતાનો ભાવ ભજવશે તે એવી રીતે કે, ચાર રાક્ષસને તમારા સ્વામી રૂપ બનાવીને તમને ઠગવા અહીં મોકલી આપશે. તેઓ અર્ધરાત્રને વખતે આવશે, જો તેઓને પતિ ગણીને ઠગાઇ જશો તો તમારૂં સર્વસ્વ લુંટી જઇને તમારા પતિઓનો પણ પ્રાણાંત કરશે. જેથી ચેતીને ચાલશો તો સારૂ થશે જેવી વર્તણુક તેઓ કરે તેવીજ તમારે સામી ચલાવવી જોઇયે, તોજ ફાવશો અને સવારે અગણિત દ્રવ્ય સાથે તમારા પતિઓ તમને મળશે. એમ ઠિઠ બેસાડી દક્ષણા આવતી કાલ પર રાખી જોષી બાવા

વિદાય થયા. નિરલોભતા અને સત્વતા પર જોષી બાવાનો ભરોસો લાવી તે સ્ત્રીઓ પોતાના કમાડ વાશીને ઘરમાં પેશી ગઇ

પ્રિય વાંચક!!! હવે પેલા ચોરોની શી દશા થઇ તે તરફ તારૂ લક્ષ ખેંચ. તે ચારે જણા સાંજ સુધી તલાવડીમાં ડુબકી મારતાં મહેનત કરી કરીને થાકા તોપણ તેના હાથમાંનો રત્નોને બદલે પથ્થરજ આવ્યા. છેવટ સંધ્યા કાળ થતાં થાકીને લોથ થયેલા તથા સરદીથી અકડાઇ રહેલા ચારે ચોર બહાર નીકળી ઘોડા ને વસ્ત્રો તરફ આવ્યા જ્યાં માલ કે ઘોડા કશું પણ મળ્યું નહીં. ફક્ત પહેરવાના થોડાં ઘણાં ચીથરાજ હાથ લાગ્યા. હવે કેમ કરવુ? અને કયાં જવું? તેનો વિચાર કરતા ઝાડ નીચે બેઠા. રાત પડી અંધારૂં થયું તથા એક બીજાનુ મોઢું ન દેખાય એટલી હદ સુધી રાત ગઇ ત્યારે તેઓ મહોલ્લામાં આવી પહોંચ્યા. પણ અહીં તો જોષી બાવાનો જાદુઇ પ્રયોગ પ્રવર્તી રહ્યો હતો. ચાર રાક્ષસોના ભયથી ફળીયાના તમામ ઘરો વાસેલાં હતાં. પોત પોતાનાં ઘર આગળ આવીને તેઓએ કમાડ ઠોકવા માંડયા પણ દૈત્યોની ભ્રાંતીથી અંદરની સ્ત્રીઓએ ઉત્તર સરખો વાળ્યો નહીં. જેથી ખીજવાઇને તે લોકો દરવાજા તોડી ને ઘરમાં પેઠા. પણ આગલી સલાહ પ્રમાણે ભોળી નારીઓ સુવાને બદલે દૈત્યાશાસન સારૂ હળ મુશળો રુદ્ર થઇને બેઠી હતીઓ. તેણીઓએ તાબડ તોબ તેનો ઉપયોગ કરવા લાગીઓ અંધારામાંથી ધોકા અને સાંબેલા પોતાના પર આવતા જોઇને તેઓ ગભરાણા બોલતા બંધ થયા. તથા મારથી કાયર થયા. કોઇ જખમી થયો કોઇ વધુ ઘાયલ થયો કોઇ મરણ તોલ થયો અને નાયકતો મરીજ ગયો. બાકી ત્રણ જણા નાયકના શબને ઉપાડીને નાશી ગયા, સવાર સુધીમાં તે મુડદાંની વ્યસ્થા કરી સુર્યોદય પછી પાછા ત્રણ જણ ઘેરે આવ્યા. દ્રવ્ય હિણુ ત્રણ જણાને આવેલા જોઇને સ્ત્રીઓએ પુછયું કે, તમે ઘણું દ્રવ્ય લાવ

નાર હતા. તે તથા નાયકજી ક્યાં છે? તેમ રાક્ષસો તમને ક્યાં મળ્યા હતા? સ્ત્રીઓના પ્રશ્નથી સંદેશામાં પડીને પોતાના વૃતાંત સાથે તેણીઓને સર્વ વૃતાંત સમજી લીધો, અને દુનિઆને લુટનાર તથા ઠગનાર પોતાઓ ને આવી દશાએ પહોંચાડનાર બાલ ઠગની હિમ્મત અને ધુર્તતા પર આ શ્ચર્ય માની તે લોકો મનમાં મનમાં સમ સમીને છાના બેઠા.

વાર્તા ત્રીજી.

વેપારીઓને ઠગ્યા.

પ્રીય વાંચક!! માલણ પૈશાની ઘણી લોભી હોવાથી નવા પરોણા ચતુરસીંહે તેણીની ઇચ્છાનુસાર ખર્ચ તથા વર્તણુક ચલાવવા શરૂ કરીર

બીજે દીવશે પરોઢીયે ચતુર શીરોમણી ચતુર મોતી બજા-(મારકીટ) પાશે ગયો અને ત્યાં બેઠેલા મજુર ટોળીમાંના બે ખબર દાર હમાલોને પસંદ કરી પોતા સાથે લીધા, રસ્તે ચાલતા હેલકારીઓને પુછ્યું કે 'હું તમને નોકરી રાખવા ચાહું છું', જો તમારી મરજી હોયતો તમે પગાર વગેરેનું બોલી નક્કી ઠરાવો, એટલે હું તમને આજથી જોઇટ કરી આપીશ.'

મજુરો પોતાની યોગ્યતા પ્રમાણે પગાર વગેરેનું સ્પષ્ઠ બોલ્યા. તે મજુર કરતાં તેથી પણ વધુ બબે રૂપીયા આપવા કબુલ કીધા ગરીબ લોકોને ખર્ચ સારૂ અડચણ ન આવે એમ ધારીને પાંચ પાંચ રૂપીયા અગાઉ પગાર પેટે અંગ પર કાઢી આપ્યા. જેથી મજુરો અત્યંત વીસ્વાસ યુકત પ્રશન્નતાથી વશ થયા.

બે નોકરો સાથે આગળ વધતા ઠગરાજ ચતુરસીંહ વીચાર કર તો ચાલ્યો કે, જો 'મારવો તો મીર, ફકીર પર શો હાથ કરવો ગરીબ લોકો અસમર્થ હોવાથી સાધુ પંક્તીમાં ગણવાને લાયક છે

અદાતા ' ક્રોડોપતી કોટીધ્વજ ' પણું ધરાવતા છતાં દાન કે ભોગમાં લક્ષ્મીનો વ્યય કરતા નથી. જેથી તેણા નિરૂપયોગી જેવીછે ધનનો દાન તથા ભોગમાં ઉપયોગ ન થાય; તો પછી, નાશજ થવો ઘટે છે.

જેથી એવા ગ્રહસ્થો ધીરજથી શોધી કાઢવા એજ ઉત્તમ ની તી છે અને તેમાં ધર્મ પણ જળવાશે, તથા ઇશ્વર મદદ કરશે. ' હીમ્મતેમર્દા, તો મદદે ખુદા ' એવો નીશ્ચય કરી કોટીધ્વજ, પણ મહા લોભી એક ઝવેરી બાપુની બડી દુકાન પર બે નોકરો સાથે ભરપુર રૂવાબથી ચઢી ગયો. નુતન તરૂણ અને તેજસ્વી મહાન વેપારીને પોતાને પાટીએ ઉભેલા જોઇને બાપુ શાહેબ ખુશ મીજાજમાં આવી ગયા. પહેલા પહોરે બ્હોણી વખતે સુપાત્ર શીકારનો પવીત્ર ચર્ણોનો પાડ માનીને બાપુ એ તેને પોતા પાશે પેઢી પર બેસાર્યો, અને આગતા સ્વાગતા સાથે પ્રશ્ન કર્યો કે, 'કહીયે શેઠજી શી ઇચ્છાછે ? આપને અનુકુળ સર્વ ઝવેરી વસ્તુનો સંગ્રહ દાશની દુકાનમાંથી મળી શકવા અડચણ નહીં આવે.

બાપુના ગંભીરતા ભરેલા, પણ લોભ યુકત સ્વાર્થ સંબંધના ખુશામતી વચનોનો ઘણા સાદર શાથે સત્કાર કરતાં સંતોષથી ગ્રાહકસીંહ બોલ્યો કે, કાકાજી ! પીતુ આજ્ઞાથી જે બોલતા લાજ આવે એવા મહા કુકાર્ય સારૂ રૂપીઆ પાંચ લાખનું જવાહીર ખરીદવા આવ્યોછું. લગ્નો પયોગી શીશી ચીજો અને કેટલી કીંમતની જોઇયે, તેની એક યાદ મને માલ બાપુને બતાવવા દેવો જોઇયે.

દેખીતો લાખનો લાભ જોઇને લખું કાકા લલચાણા. કાગળના ક કડપર ફડાફડ પોતાના હાથથી ભરતીયું તૈયાર કર્યું અને તે પ્રમાણે રૂપયા છ લાખની કીમ્મતનો માલ નવા ઘરાકના કાબુમાં માપ્યો.

બેમાંના એક નોકરને ત્યાં બેસાડી બીજા નોકર પાશે માલ ઉપડા વીને તેવાજ ગુણવાળા એક કાપડીયાની દુકાનપર ગયો ત્યાં પણ તેવોજ પ્રપંચ કરી બીજા નોકરને ત્યાં બેસાડી રસ્તે વટાતી માલનના નોકરને હેલકરી તરીકે સંકેતથી સમજાવી બોલાવીને તેણી પર માલ ચઢાવીને સ્વસ્થાને ચાલતો થયો.

અહીં દુકાનો પર વાટ જોતાં જોતાં નીયમથી વધારે વખત પ્રસાર થઇ ગયો તેથી ચીંતાક્રાંત થયેલા પેલા શેઠોએ નોકરોથી તપાસ ચલાવી પરંતુ તેઓએ ઉતર આપ્યો કે, અમો આજજ રહેલા નવા નોકરો છીયે શેઠજીના ઘરબાર કશું જાણતા નથી. માલ ધણીઓએ ઉભય નોકરોને કોટવાલ (પોલીશ ફોજદાર) સામે લઇ જઇને ઉભા કર્યા તપાશ કરતાં મજુરો નિર્દોષ ઠરવાથી તેઓને છોડી મુકતાં ચોરની તપાસનો દીલાસો આપી ઉભય વેપારીઓને ફોજદારે રવાના કર્યા. જેઓ ચોરની માની પેઠે ચુપ બેશી રહ્યા.

વાર્તા ચોથી.

હજુરમાંથી ચોરી.

તે દીવશ રાતના ચતુરસીંહે રાજવાડો જોવા પોતાની ઇચ્છા વૃધ્ધ માલણને જણાવી. તે સાંભળી ભયથી બુઢી બોલી કે, 'બેટા આકાશના ફુલની પેઠે તારી આ ઇચ્છા છે.'

જયાં મારા વગર પરસ્ત્રીનો પણ પ્રવેશ નથી, ત્યાં તને (જતાં શી દશા થાય બેટા ?

મા કંઇ પણ નહીં', પર સ્ત્રીને જો કે હુકમ નથી, તોપણ તને લગતી તારી સાથેની સ્ત્રીને કોઇ પણ હરકત કરી શકે નહી. જો હું સ્ત્રીને રૂપે તારી સાથે આવું, અને તારી ભાણેજ તરીકે માં

હેલ જોવાની મિષથી મને તું અંદર દાખલ કરે, તેમાં તને ડખલ પહોંચાડવા તત્પર થઇને કોઈ પણ આડી લાકડી કરશે નહી. એતો નક્કીજ છે. છોકરાની એ સલાહ ડોશીને હૈયે જડાઇ ગઇ.તેણી તેને એવાજ પ્રપંચથી સવારના સાથે તેડી જવા કબુલ થઇ બેઉ સુઇ ગયા.

બીજે દીવશે પોહ ફાટતાં ઉઠીને ઠરાવ પ્રમાણે સોંગ કાઢી રાજવાડા તરફ રવાના થયાં મહેલના દરવાજા આગળ દરવાણીને સમજાવી અંદર દાખલ થઇ ગયા.

રાણીજીના પુછવાથી પણ માલણે ઉપર પ્રમાણે જવાબ આપ્યો જે ી રાજી થઇ રાણીજીએ સર્વે મહેલ ફેરવીને નવી છોકરીને દેખાડયો.તમ ı ı રસ્તા ધ્યાનમાં લઈ માલણ શાથે માલતાં નવા બાઇ પાછાં મુકામે માવ્યાં.

તે દીવશે રાત થયા બાદ ગામમાં સોપો પડવા પછી ખીલાઓની એક થેલી અને હથોડી સાથે પાછા બાઇબંધ ર.જ મહેલ આગળ પહોંચ્યા. ત્યાં એક ખુણામાં છપી બેઠા. જ્યારે જ્યારે ઘડીયાળના ઠોકા પડે યારે તેની ગડબડાટમાં ખીલા ઠોકી દે એવી રીતે છેક ઉપરસુધી ખીલાઓની એક જેવી, સીડીજ બનાવી દીધી. તે રસ્તેથી ઉપર ચઢીને કેટલુક જવાહીર હાથ કર્યું પણ તે બાબત રાજાના જાણવામાં મોડી આવે તેથી ાજા રાણી જે ઠેકાણે સુતા હતાં ત્યાં જઇને રાજાના હાથની પહોંચી તથા ણીના ગળાને રત્ન જડીત એકાવન હાર કાઢી લીધો, બાદ પાછો ઉતરીને ઠેકાણે જઇ પોઢી રહયો.

સવારે ઉઠી રાજા જુવેછે તો પોતાના હાથમાં પહોચી નથી; એટલામાં રાણીનો હાર ગયાના ખબર આપતી થઇ; તેવામાં કંઇ જવાહીર ચોરી જવાની બુમ પડી.

આ બાબત કેમ બની ? તેનો તપાશ કરવા પ્રધાનજીને આજ્ઞા આપી રાજા નીત્ય નૈમીત્તીક કર્મ સારૂ ઉઠી ગયા.

વાર્ત્તા પાંચમી.

કોટવાલની કમબખ્તી.

પોતાના કાર્યથી પરવારી ચોરની રાહ જોતાં રાજ શાર્દુલ વીર વીક્રમ સભાસ્થાને મધ્ય સીહાસનારૂઢ થયો. વાટ જોતાં જોતાં આખો દીવસ થયો ત્યારે પ્રધાન અને કોટવાળે આવી ચોર ન મળ્યાની બાતમી આપી તેથી આશ્ચર્ય પામી રાજાએ ચોરને પકડવા બીડું કાઢયું. જેને કોટવાલ શાહેબે પોતાનુ પરાક્રમ દેખાડવા પ્રેમથી ઝડપ્યું. ગામમાં રાતના અગ્યાર કલાક પછી કોઇ ફરે નહી એવો ઢંઢેરો પીટાવી ગલી ગલી, નાકે નાકાં તથા રસ્તે રસ્તામાં પુરતો પોલીશનો જાપતો રાખી ઘોડે સ્વારીથી ખુદ કોટવાલ શાહેબ પોતે એકલોજ ફરતો રહયો

અહીં રાજ બીજ ચતુરસીંહે આજે કોટવાલને ફસાવવા મસલત કરીને રાત્રે ઉત્તમ સુંદરીનો શણગાર શજી હાથમાં પંચાર્તીને શામાન લઇને દેવી પુજવાને નીમીત્તે રાતના બાર વાગે બહાર પડયો.

એકાંત ગલીને રસ્તે રૂમઝુમ રૂમઝુમ ઝાંઝર ઝમકાવતી કોણ ગુણસુંદરી આવેછે. એવો વીચાર નુપુરના અવાજથી કોટવાલ કાકાને આવ્યો. તેથી પોતાનો અશ્વ પાછો ફરવીને નવી નારી તરફ વળ્યો, છેક લગભગ આવીને, પોલીશ ચોકસી ચલાવવા લાગ્યો, પણ બાઇજીએ બહુ ધીરજથી ઝીણે સ્વરે ઉત્તર આપ્યો, હું નગર શેઠની દીકરીછું અને દેવીનુ વ્રત હોવાથી પુંજા કરવા જાઉંછું, જો કે કોટવાલે બહુએ પોલીશપણું વાપર્યું; પણ આના કટાક્ષ તથા હાવભાવ આગળ કશું પણ ચાલ્યું નહીં. છતાં ઉલટા તેણીના પ્રેમને વશ થાવુ પડયું. અને પ્રેમનીને પ્રેમની વાતોમાં છેક ચાવડી સુધી આવી પહોંચ્યા. કામાંધપણેથી પાપ વાસના વાળા ફોજદારે થાણાના સરવ સીપાઇ નાયક, હવાલદાર તથા જમાદાર વગેરેને જયાં ત્યાં રોંનો ફરવા રવાના કરી આવ્યા. હવે એકાંતમાં ઉભય એકલાંજ રહ્યાં.

એક હાથ છેટે રહીને દેખનારી ઠગણીએ, કોટવાલને આખો પાણી બનાવી દીધો. ખુબ રંગમાં મીલાવીને પાસે પડેલી બેડી તરફ નજર કરતાં ઠગનીજી ધીરેથી મંજુલ સ્વરે કહ્યું કે, વાહ સાહેબ આ શું છે ?

કોટવાલ—એને બેડી કહેછે. ન માનનારા ચોરના પગ તેમાં ઠસાવી મારવાથી તે ખરો ગુન્હો કબુલ કરેછે.

ઠગની—વાહ ! ! તેમાં કેમ પગ પડે ? તે જરા મારો ગોઠવીને મને બતાવોના!.

કોટવાલ—ઘેલાં થયાં કે શું ? તમારા કોમળ પગને એટલી તસ્દી દેવાય ?

ઠગની—પોતાના અનુભવને વાસ્તે થોડું ઘણું દુઃખ ભોગવવું પડે તો શી હરકત છે ?

કોટવાલ—છટ, છટ નોન્સન. એમ કદી પણ બને કમળ જેવા તમારા ચરણને કાષ્ટબંધનનું દુઃખ દેખાડી અનુભવ કરાવવા કરતાં હું પોતાનાજ શરીરથી અનુભવ કરાવી આપું તે કેમ ?

ઠગની—અરે, રામરામ ! ! ! તમારા જેવા મોટી ઉમરના હાકેમને હલકા કાર્યમાં જોડાય ? મારે માટે કશી હરકત નહીં.

કોટવાલ—વાહ ! ! ! નગર શેઠની કુંવરી આપજેવીઓના ચરણારવીંદને વગર અપરાધે બેડીમાં ફસાવવા મારા જેવા અમલદારને શોભે? જુવો હું તમને દેખાડું. એમ કોટવાલે પોતાના બે પગ બેડીમાં ગોઠવી તેને તાળું કેમ મારવું, તે પણ પોતાની પ્રેમીકાને શીખવ્યું, તે પ્રમાણે ઠગની બાઇએ તુરત અમલ કર્યો.

તાળુ દઇ ચાવી ખીસામાં મુકીને કોટવાળનો કાન ઉમેરીને કહ્યું કે મુર્ખા જે ચોરને પકડવા બીડુ ઝડપ્યું હતું તેનું સામર્થ્ય તો જો.'

ઉપલા સબ્દો સાંભળતાંજ કોટવાલ કાયરપણેથી બેહાશ્ચર્યમાં પડયો. અને બાઇ સાહેબ ગુપ્ત થઇ કેકાણે પહોંચી ગયાં.

પ્રાતઃકાળે ચોકીવાનોએ આવી સ્થીતીમાં કોટવાળને જોઇને કકળાણ કર્યું. જેથી આખા ગામમાં હાંસી થઇ. છેક હુજુરમાં વાત પહોંચી. તેથી રાજા તો ખડખડ હસી પડયો. અને ફરીવાર બીડું ફેરવાર કર્યું. તે એક ધુર્ત વેશ્યાએ ઝીલ્યું.

વાર્તા છઠ્ઠી.
વેશ્યાને ઠગી.

કસબણે બીડું ઝીલ્યાની વાત માલણે ચતુરને વીદીત કરી માલણની વાત પરથી ઠગરાજે હવે વેશ્યાને વશ કરી ઠગ ઠરાવ્યો. સમય સુચક રાજનગર ચતુરસિંહ ચપળતાથી ઉઠયો; અને એકદમ બહાર પડયો. હયબજારમાં જઇ તેણે એક સારો ઘોડો ખરીદ્યો. ઉત્તમ સામાન સાથે સજાવટ કરેલા વારીની ઉપર સ્વાર થઇ પુર બપકાથી ઘોડાને કુદાવતો નાજણીના મુકામ આગળ આવી પહોંચ્યો. ગંભિર મુદ્રાથી ઉંડા વિચારના ડોલમા ઊભા રાખેલા અશ્વને નચાવતો રામજણીની બારી સામે ટક લગાવી જોતો રહ્યો. બારીમાં બેસી પાનની નસો ખેંચતી કસબણે કોઇ નવીન લાલને રંગતમાં રમતા જોયો. જેથી તેણીના મનમાં પોતાના ઉદ્યોગને લગતા વિચિત્ર વીચારો આરૂઢ થયા. હવે તેણીએ પણ બાગમાંથી નવા યજમાન સામે ટક લગાડી.

બેઉની એક દષ્ટી થઇ કે, ચતુરે ચટ સાનથી સમજાવી દીધી કે તુર્ત તેણી નીચે ઉતરી આવી બાવા. હાથ જોડી નમ્રતાથી બોલી કે

"અહો રંગી ! પધારો. આપનો મનનો મનોરથ સફલ કરીશ. ધુર્તરાજે ઉત્તર વાળ્યો કે, હે જગત પ્રીયા !! તમારૂ શુભ થાઓ. હું દુર દેશાવરનો એક પ્રખ્યાત સોદાગર છું તે ફકત કંઇ દીવસ આ નગરીના દર્શનની ઇચ્છાથી આવ્યોછું. તો અમુક મુદત વાસ કરવાને વાર્રૂ સુરક્ષીત મુકામ શોધુ છું. એટલુંજ માત્ર તસ્દી માફ કરજો. વાહજી શેઠજી !!! હું કીંકરી જાતછું મને તસ્દી શી ? આપ માફ કકીયે અને મારી એક વીનંતી સુણીએ, મારી પાસે બહુ જગા છે; અને હું માનુછું કે તે આપના લાયક છે તેથી, જરૂર આપ તેને સ્વીકારશો. પછી મરજી આપની અરજી મારી છે. વારૂ !! જો એમ છે તો બીજું શું જોઇયે ? ભાવતું તું ને વૈદે કહ્યું. એમ બોલતાં ચતુર ઘોડેથી નીચે ઉતર્યો. વેશ્યા ઘોડો પોતાના નોકરને તાબે કરી; હાથ પકડીને નવા પરોણાને અંદર લઇ ગઇ.

પોતાથી બનતી આગતા સ્વાગતા કરી પરોણાને સ્વસ્થ કર્યો. બાદ કશું ખાવા વિષે વેશ્યાએ પુછતાં ભાઇએ જણાવ્યું કે, હું ફરાળ શીવાય કશું ખાતો નથી, તે હું જાતે જઇને લઇ આવું છું. એમ કહી તને લેવા ગયો. તે પોતે ઠગજ. પછી પુછવું શું ? મરજી પ્રમાણે તિમ કરી તુર્ત પાછો મરડયો. ઉતારામાં આવી ઉભય ફરાળ કરવા ઠાં. કેરી વસ્તુની ઉત્તમ મીઠાઇ વેશ્યાના મુખ આગળ મુકી. અજાણે ણીએ તે પ્રેમથી ખાધી અને બંદા પણ તૈયાર થયા. બાદ સુવાનો ખત થવાથી એક પલંગ પર બેઉ સુખથી સુઈ ગયાં. કેફના આ કસબણ બેભાના નિંદ્રામાં ગુલ થઇ ગઇ, કે બંદાએ ઉઠી સામાંથી ચાવી ઝુડો કાઢો તેણીના દાગીનાની નાની નાજુક દુક ચટ દઇને ખોલી નાંખી; તેમાંના માલનું પોટલું બાંધીને છ; પાંચ ણી જઇને ચતુરસીંહ માલણપુરમાં નીરાંતે સુઇ સુતો.

સવારમાં ઉઠીને વેશ્યા પ્રીતમને પાસામાં ન જોવાથી સાવધ થઈ ઉઠી. આમ તેમ જોવાથી જુવાન ન જણાયો ત્યારે તબેલા તરફ નજર ફેંકી. ઘોડો બાંધેલો જોઇને ઘડીમાં આવશે એવી ધારણાથી નીત કર્મમાં વળગી ગઇ. સવ્વા એક પ્રહરમાં સર્વ દેહકાર્યથી નીવૃતી પામીને આંખ માથુ કરવા દાસી પાસે સંદુક માગી. દાસી સંદુક લેવા ગઇ તો તે ઉઘાડી પડેલી દીઠી. અંદર કશો પણ માલ ન જણાવાથી દાસીએ હેબતાઇ જઇ ચીસ પાડી. તે સાંભળી શેઠાણી દોડી ગઇ અને સર્વે હકીકત સાંભળીને ખેદાશ્ચર્ય યુકત થઇ દિલગીરીથી તે હકીકત જઇને રાજાને જણાવી. જેનાથી આશ્ચય પામી ગુસ્સાથી જાતેજ ચોર પકડવા રાજાજીએ નિશ્ચય કર્યો.

વારતા સાતમી.

રાજા અને ઠગ.

બીજે દીવસે પ્રાતઃકાળે વિક્રમે ઉઠીને ઢંઢેરો પીટાવ્યો કે, આજ અમારૂં મુકામ ઢેઁડીવડની નીચે થશે. તે વખતે ઉજજન નગરીના નામચિંદ ચોરે મારો હુકકો, હાથપેટી તથા પહેરેલી સુરવાળ ચોરી લઇ જવા ઉપલા ઢંઢેરાથી આખા શહેરને જાણીતું કરવામાં આવ્યુ નંતર પોતાના તંબુ શહેરથી એક જોજનને છેટે " ઢેઁડીવડ " કરીને જુનું વડલાનું મેહું ઝાડ હતું તેની નીચે ઠોકાવયા. રાતના આઠ એક પહેરેગીરોને પક્કી તાકીદ આપી વીકરમ પ્રભુ પોતે બેફાળથી ન્ થયા.

હવે અહીં ઢંઢેરાથી ઢંઢોરાએલા ચતુરે ઉપલી ચોરીનો નીશ્ચય કર્યો. રાત્રીના એકાદ વાગાને સુમારે માસાનું ઘર છોડી તે રાજસાહેબનાં

ચીકારે નાકળ્યો. રસ્તે ચાલતાં વડલાની એક મજબુત વેલા પગ નીચે આવી; તેને ઉપાડી આગળ ચાલતાં એક "ગર્દભ" ચરતો જોયો. તુર્ત તેના ગળામાં વેલો નાંખી તેને કબજે કર્યો, પછી ઊપર સ્વાર થઇ તે મુકામનો માર્ગ પકડયો. અને પેલા હેડી વડની જોડેના બીજા વડ આગળ જઇ તે ગધેડાને ઉભું રાખ્યું અને પોતે વડની મુળી સાથે પેલો વેલો, જે ગધેડાની કોટે બાંધ્યો હતો તે બાંધ્યો, કારણ તે વેલો લાંબો અને મજબુત હતો. પછી તે મુળીપર જઇ આ ડાળેથી તેડાળે એમ વારા ફરતો ચઢી છેવટ પેલા ગંજાવર વડપર જઇ તંબુના મથાળા આગળ પોતાની સાથે આણેલા ચાકુથી એક મોટો ચીરો પાડયો. અને તે તંબુના વચલા થાંભલાપરથી બીજા થાંભલે થઇ નીચે ઉતર્યો, અને રાજાના પલંગ તળે ભરાઇ ગયો. થોડી વારે રાજાને ભર ઉંઘમાં પડેલો જાણી હુકકો તથા પેટી જે ત્યાં આગળ પડી હતી તે લેવાનો લાગ તો મળ્યો પણ હવે સુરવાળ શી રીતે કઢાવવો તે બાબત વિચાર કરવા લાગ્યો, તરતજ સમય સુચકતા વાપરી પલંગની પાસે પડેલો પાણીનો લોટો લઇ તેમાંથી પુષ્કળ પાણી રાજાના પગ આગળ પાંગેટ રેડયું, અને પલંગ તળે ચુપકીથી ભરાઇ રહયો. એટલામાં રાજાને ટાઢું ટાઢું લાગવાથી આંખો ચોળતો પલંગપર બેઠો થયો. તથા સુરવાળ ભીનો થયેલો દેખી કાઢી નાખ્યો. એટલુંજ નહીં પણ તેને નજીકમાં બાંધેલી દોરીપર સુકવવા નાંખ્યો, અને પડખામાં પડેલું પંચીયું પહેરી સુઇ ગયો. ભર ઉંઘમાંથી તે જાગેલો હતો તેથી નિદ્રા દેવીએ પાછો તેને ઘેરી લીધો જેથી તે ઘસઘસાટ ઉંઘમાં પડયો. આથી ઠગસેનને અચ્છો લાગ મળ્યો અને પોતાની પાઠપર હુકો પેટી બાંધી સુરવાળ કેડે વીંટાળી વચલે થાંભલે થઇ ઉપર ચઢી આવ્યો. પછી જે રસ્તેથી

આવ્યો હતો તે રસ્તેથી પાછો જઇ મુળીપરથી ઉતરી પડયો. અને મુળીસાથે બાંધેલા વેલાને છોડી નાખી ગધેડાપર બેશી એકદમ કુદાવતો કુદાવતો આગળ નીકળી આવ્યો. તથા શેહેરમાં પેસવાની વખત થઇ ત્યારે વેલો છોડી ગટરમાં નાખી દીધો. તેમજ ગધેડાને હાંકી દઇ સ્વસ્થ ચિત્તે ઘેર જઇ સુતો.

અહીં રાજાજી સવારમાં ઉઠીને જુવે છે, તો ત્રણેમાંની એક ચીજ મળે નહિ. ઉપર જોતા તંબુ ફાટેલો જણાવ્યો. પહેરેગીરોને પુછતાં બરાબર ચોકી વિષે ખાત્રી થઈ. હવે કેમ થયું ? તે બાબતનો તપાસ કરવા પગીઓને બોલાવ્યા પગ જોતાં ગધેડાનો પગ મળ્યો. તે પગને પકડી ચાલતાં શહેરની ભાગોળ સુધી જણાયો ત્યાંથી તે પગ જંગલ તરફ ફરયો જંગલમાં જઇને જોતાં, ચરતો એક ગર્દભ સિવાય બીજું કંઇપણ જણાયું નહિ. લાચારીથી સર્વે તપાસકો પાછા ફર્યા. રાજા નિરાશ થયો. બીજા દિવસે પકકા બંદોબસ્તથી પકડવા નિશ્ચય કર્યો અને મોતી ચોકની દેવડી પરનો "રત્નહાર" ચોરવા ડોંડી પીટવી

વાર્તા ૮ મી.

બોબડાને બાંધી માર્યો.

બીજે દિવસે વિક્રમને કંઇ કચેરી સંબંધના કાર્યમાં રોકાણ થવાથી મોતી ચોકની દેવડીપરના રત્નહારની ચોરી કરવા બાબત આવતા બીજા દિવસ ઉપર મુળની છોડી આપી.

હવે આજે આપણે શું કરવું ? રાજાજીએ કાલ ઉપર વાત રાખી છે. તો આજે આપણે કોઇ બીજોજ શિકાર મારવો જો

હાયે. મારૂણુ ઘણા દિવસથી રેશમી વસ્ત્રોની ઇચ્છા કરેછે. તેથી આજરોજ રંગારાના બજાર જોવા જોઇયે.

એમ વિચારી ચતુરસિંહ સિધો બજાર તરફ ચાલ્યો. એક મોટા શકર નાં દેવળ નજીક, ઓબડા નામનો ખખ્ખો મિત્રને જોતાંજ, ચટપરૂ થઈ ગયો. દંપાખોરના સ્વભાવથી તેણે રોકડ ધીરનાર મિત્રની સાથે પ્રપંચથી બોલવા લાગ્યો. પ્રપંચો બોલવા માટે મિત્રે ઠપકો આપવાથી મિત્રનો તેણે તિરસ્કાર કર્યો. આવાં દુર્લક્ષણ તથા સ્વાર્થ પરાયણના અને દોસ્ત સાથે દુષ્મનતાઇથી વર્તનાર, ઓબડાને ચતુરે, ઠામે બેસારવા નક્કી કીધું.

દુકાન પર જઈ ચતુરે ચતુરાઇથી કહ્યું શેઠજી હું પરદેશથી આવ્યો છું, મારો દેશ કચ્છ ભુજ છે, તમારા બોલવા તથા રીતભાત પરથી જણાયછે કે, તમો પણ કોઇ મારા દેશની નજીકના, મને લાગત જેવા લાગો છો. સાહેબ હુ જાતનો ક્ષત્રી છું.

સારો ગ્રહસ્થ અને સ્વદેશની નજીકનો જાણીને રંગારે તેને માન આપતાં પુછ્યું કે, વેઓ શઠે વેઓ, આંકે કુરો ખપે? આંઉ પણ જાતજો ખત્રી રંગારો અઇયાં બહકડા અઇયું: જુવા નાઇઆ??

તાલ જામ્યો જાણીચતુરે જવાબ વાળ્યો કે, બીયો કીંન, મુકે જરા દારૂ પીનેજી ટેવ આય, તેલા પીઠો વતાંઇધાત ઠીક ઠીંધો,તૈયાર અઇયાં હલો એમ, કહી તેને લઇને તુર્ત પોતે પોતાના સ્વાર્થ સારૂ સાથે લઈ ચાલ્યો. એક નજીકના મોટા પીઠામાં પેઠા ત્યાં રંગારાનું જાથુનું ખાતું ચાલુ હતું તેથી તેણે જઈ તુર્ત એક બાટલી બ્રાન્ડીનો આગ્ડર આપ્યો પરંતુ પીઠું ગામઠી દારૂનું હોવાથી બ્રાન્ડીને બદલે,રમ,મળ્યો જેને બેઉ જણ પ્રેમથી પીવા બેઠા, ત્યાંજ હોટલ હોવાથી ખત્રીઓને લગતુ ખાવાનું પણ મળી ગયું; ઓબડો રંગારો ખાનાર પીનાર હોવાથી તેને

તો ઘી કેળાં થયાં. સ્વાર્થપટુ ચતુરે પણ તેને ગ્લાસ પર ગ્લાસ ભરી દેવા માંડયાં. જેથી તે લાશ જેવો થઈ ગયો. તેની ઇચ્છાથી એક બાટલી સાથે ચતુર તેને એક વેશ્યાને ત્યાં લઇ ગયો, તેને ત્યાં બેસાડી વેશ્યાને એક બાજુ લઇ જઇ ચતુરે બોબડાની તારીફ સાથે તેની ઘણીજ બડાઇ કરી, તથા પોતે તેનો ગુમાસ્તો છે, એમ સમજાવ્યું. જેના ગુમાસ્તા આવા અત્યુતમ છે, તેના શેઠ કેવા સમર્થ હોવા જોઇએ: એમ ધારીને રંડી લલચાણી, તેણીએ કબાટ ઉઘાડી અતર ગુલાબ સારૂ બે રૂપીઆ ચતુરસિંહના હાથમાં આપી દારૂ પીવાની ઉતાવળથી ઝટ શેઠજી પાસે આવી બેઠી. ચતુરે એક રૂપીઓ નોકરને અતર ગુલાબ ને બહાને આપી રવાના કરી આપ્યો, તથા અંદરથી કમાડ દેસાવીને રાંડને શિખવ્યા પ્રમાણે કેટલાક રેશમી લુગડાની માંગણી શેઠ પાસે કરાવી નીશાથી કામાંધ થયેલા બોબડાએ તુર્ત રૂપીઆ દશ હજારની કીમ્મતના, કપડાની સહી સાથની ચીઠી લખી આપી. બાદ ચતુરે રાંડને દારૂ પાવા શરૂ કર્યો. તેણી પણ લોથ થઇ ગઇ ત્યાં સુધી ખુબ પાયો. જ્યારે રાંડ અને શેઠ બેઉ બેશુધ્ધ બન્યા, ત્યારે ચતુરસીંહ રાંડના કબાટનું જવાહીર તથા રોકડ લઇને, બોબડાની દુકાને ગયો. ત્યાં ચીઠી આપી ચીઠી પ્રમાણે માલ હવાલે કરીને હાલતો થયો. તે માલણને ત્યાં આવીને સુખે સુતો, વેશયાના નોકરને એક રૂપીઓ મળ્યો હતો, તેથી તે પણ દારૂ પી ખાઇને પોતાને ઘેર જઇ અમલમાં ઊંઘાઇ ગયો.

અહીં સવારે રાંડ પહેલી ઉઠી, અને જુવેછે તો, શેઠ સુતા છે અને વાણોતર નથી, તથા પોતાનો નોકર પણ નથી, બેઉ બહાર ન્હાવા વગેરે ગયા હશે, એમ ધારીને તેણી પણ દહીક કર્મમાં જોડાણી, તેમાંથી નવરી થઇ, તેટલામાં તેણીનો નોકર પણ આવી ચઢયો. શેઠના મુનીમ વિશે પૂછતાં તેણે રાતની મને કશી ખબર નથી, એવો જવાબ વાળ્યો

શણગાર સારૂ, કબાટ પાસે જતાં રંડીએ તે ઉધાડું દીઠું, અંદર જુવેછેતો કશો માલ નથી, જેથી શેઠની સલ્લાહથી મુનીમ પસાર કરી ગયો, એવો વિચાર આવવાથી શેઠને સોનેરી ટોલીવાળો ગણીને પોલીસને બોલાવવા નોકરને મોકલ્યો, પોલીસ આવતાંજ બોબડાને સુતેલોજ સોંપી દીધો પોલીસ તેને જગાડી ચાવડી પર લઇ ચાલી, પોલીસ હવાલદારે બોબડાને કોટવાલની સામે ઉભો કરયો. પોલીસ ચોકસીમા ગભરાટથી બોબડો કશુ બોલી શક્યો નહી, ઊલટો આબરૂના બચાવ સારૂ વીચારમાં નીચી મુંડ કરી ઉભો રહ્યો, આરોપી તરફથી બચાવનો જવાબ ન મળવાથી કોટવાલે તેને તકસીરવાન ઠરાવ્યો. એટલામાં ગામમાં ગડબડ થવાથી ગામના લોકો જોવા મળ્યા હતા. તેમાંથી તેના પડોશી બોલ્યા કે એમ ાણુસ મિત્ર દ્રોહી તથા ઘણોજ અદેખો છે, જેનું લેય છે, તેને આપતો નથી. બડો દીવાળીઓછે ત્રણ વખત દીવાળું તો કાઢી ચુકોછે. ખાયછે તેનુંજ ફોડેછે, દારૂબાજ, રંડીબાજ, ચોર, જુગારી, દીવાળીઓ અદેખો, અને માત્ર વેરી એવાં એના વાશેપ નામોછે લોકોના અપવાદથી તથા રાતના ગુન્હાથી તેનેજ ચોર અને તકસીરવાર ઠરાવીને વધુ તપાસની પંચાતમાં ન પડતાં પચીસ ફટકાનો હુકમ આપીને કોટવાલે તુર્ત ચાવડીપર તેને બાધી મરાવ્યા. આ કામ પણ ઠગ ચોરનુંજછે, એમ વિક્રમે મનમાં ખાત્રી કરી આવતી કાલ પર હારની ચોરીનો નિશ્ચય કર્યો.

વારતા ૯ મી

માથા વગરનો ચોર.

રાજા પોતે ઠગાવાથી વધુ વિસ્મેત થયો. અને આજે રાત્રીએ સર્વે માણસો સાથે કોટવાલને મજબુત ચોકી પહેરામાં રોકી પોતે ફક્ત પ્રધાનને સાથે લઇ રોનમાં ફરવા નિશ્ચય કર્યો, ઉપલો ઠરાવ રાતે અમલ

માં આવશે એવા ખબર માલણે ઠગસેનને આપ્યા. ચતુરે આજે જુદીજ પ્રયુક્તી શોધી કાઢી તેણે લુહારને ત્યાં જઇને ઘણાજ ઉતમ લોખંડનો પેચવાળો સરસ ગણેશીઓ અને એક ચાંચવો તૈયાર કરાવી આણ્યા. રાત થતાં સમા નામનો માલણનો એકુલનો એક છોકરો હતો તેને ખાધે ચોરીનાં હથીયાર મુકી સાથે લઈ રાજ મહેલ તરફ પરવર્યો, પાછલા કોટની ભીતની છુપી વાટે તેઓ અંદર કિલ્લામાં દાખલ થયા અને યુકિતથી અંધારે કાળે વેશે કિલ્લા પર ચઢીને એક બાજુ છુપી બેઠા, જયારે જોગ જોયો, ત્યારે રાજાના સુવાના બંગલામાં ગણેશીઓ ભરાવીને મોટું બાકુ પાડી માંહી પેઠા, અંદર જઇને રત્નહાર અને ઝવેરાત ઉચાપત કરીને ઠગ ચાલાકીથી ચટ બહાર નીકળી આવ્યો પણ ભોટ સમો નવો હોવાથી અને રાજ મહેલમાં ભરાયાથી થર થરો કાંપવા લાગો અને તેથી તે એક પેટી સાથે અફળાઈ પડયો. ખડખડાટથ પહેરેગીરો જાગીને ગડબડ મચાવા મુકી. અવાજ તરફ આવી પોહો ચ્યા. તો તેઓને કોઇ માણસના પગ જોવામાં આવ્યા, તે જોઇ ચતુર ઠગે સમાનું માથું કાપી લઇ ચાલતો થયો. સીપાઇઓએ નીચેથી પગને પકડી ચોર ચોર કરી ખુબ નાચવા લાગા. અને ઉમંગમાં આવીને તેને ઉભોને ઉભો પોતા તરફ નીચે ખેચી લીધો તો માથા વગરનો ચોર પકડાયો જેથી બધા અજબ થઇ કોટવાળને ખબર આપી, તેણે ત્યાં આવીને તે બાબે ખુબ વીચાર ચલાવ્યો પણ તે વ્યર્થ. છતા તેણેરાજાજી ને જણાવ્યું કે. ચોર પકડાયો છે. રાજાએ હશીને કહ્યું કે, ચોર માથા વગર આવ્યો ત્યારે માથું કોણે કાપ્યું અને કયાં ગયું જેથી બધુ કોકછે ચોર ચાલાકછે, ધડ કોનુછે તે તપાસો, રાજ હુકમથી ઘણોજ તપાસકરતા પતો નજ લાગ્યો ત્યારે ચોર જો હુશિયર હોયતો ધડ ઉપર માથું ઓઢવી જાય, એવી દાંડી પીટાવીને તે દિવસ મુલતવી રાખ્યો

વાર્તા ૧૦ મી
માથું કાપનાર માથું મુકી જશે.

બીજેદિવસે ત્રીજા પહેર સુધી ઓળખવાની રકઝક થયા બ છેવટ મુડદાને અગ્નિ દહ દેવા રાજાએ હુકમ આપ્યો. રાજાજ્ઞાથીશબને સ્મસાન ભુમીમા લઇ ગયા. સ્મશાનને ચોમેર મજબુત કિલ્લો હતો. અને દરવાજો એકજ હતો, તે દરવાજા પર હુશિયાર પહેરેગીરોને ગોઠવી અગ્નિ સંસ્કાર કરાવ્યો. અહીં, ઠગસેન એક અલખીઓ બાવે બન્યો. મતંગો ઝહેરી બગલમાં ઝોલી મારી, કે જેમાં પેલું શિર છુપાવેલુ હતુ. એક હાથમા મોટો ચીપીઓ, અને બીજા હાથમાં મ્હોટી ચલીમ ગાંજાની લઇ વિશાળ શબ્દોથી અલખ જગાવતો સ્મશાન ભુમીના ચોકીવાળા દરવાજા આગળ આવી પહોંચ્યો જટીલને જોઇ આસ્તિ પેહેરેગીરો હાથ જોડીને આધીન થયા, તેમાં કેટલાક ગાંજાની લાલચથ લટુ પટુ બની ગયા, બાવ જીએ જરા આગ હોના, એવો સવાલ કરતા સિપાઇઓ બોલ્યા, બાવા આગતો ચિતામેં હેં, કોન લાવે? આપહી લે લાઇએ ગુરૂ-અમારાતો સ્મશાન વાસકા કામહીહેં, એમ કહી અંદર જઇ ને અગિનમાં તે માથું ગોઠવી બહાર પડયો. ચલમપી પાઈ ચાલતો થયે મુડદું બળી રહ્યા બાદ રાજાએ તપાસતા માથું બળીને ખોપરી નીચે પ ડી હતી, રાજાને ઘણુજ આશ્ચર્ય થયું કોણ આવ્યું હતું? એમ પુછતાં એક યોગીના શિવ ય કોઇ આવ્યું નહતુ. તેઓ ફકત ચલીમ ઉપર દેવત ચઢાવવા ગયા હતા, રાજાએ હશીને કહ્યું એજ તે ઠગ સોદાગર હતો, તે તમારી આંખોમાં ધુળ નાંખી ગયો.'

ઉપલી બાબતથી કંટાલીને પ્રધાનની સલાહ લીધી, પ્રધાને યુકિત બ તાવી કે, જેણે શબ ગોઠવ્યું. તેજ તેણી રાખ લઇ જઇ નદીમાં પધરાવે એવી ડોંડી પીટાવો, પ્રધાન સલાહ પસંદ કરી તે પ્રમાણે ડોંડીનો હુકમ

આપીને તે દિવસ રાજા સ્થિર થયો. અને તે દીવસનું બીડું પ્રધાને લીધું.

વારતા ૧૧ મી

પ્રેતની રાખ પાણીમાં નાખી.

પ્રધાને આ વાત કબુલ કરવાથી રાજાએ પ્રધાનને ત્યાં ચોકી કરવા મુકયો અને તેની સાથે મજબુત અને બહાદુર માણસો આપ્યા. સ્મશાનમાં જઇ પ્રધાને આરામ લેવા માટે પલંગ મંગાવી બીછાવ્યો. અને તેની ઊપર પડી આલોટવા લાગો. પ્રધાન કેવી ચાલાકીથી સચેત રહી પહેરો ભરે છે તે જોવાની રાજાને ઇચ્છા થઇ. રાજા મહેલની બહાર નીકળી ગુપચુપ સ્મશાનમાં દાખલ થઇ જુએછે તો પ્રધાનને પલંગ ઉપર સુતેલો જોઇને બહુ દીલગીર થઇને પ્રધાનને એવો સખત હુકમ કર્યો કે શુ તમે આવી રીતે ઠગને પકડી શકશો કે! જો જો ઠગ ઠગી જાય નહીં ? ઠગ તમારા કરતાં ચતુર છે. જોઊં છુ કે ઠગને તમે ઠગી પકડો છો કે ઠગ તમને ઠગી જાય છે. માટે ચેતતા રહેજો. આટલું કહીને રાજા મેહેલમાં આવી નીરાંતે સુતો. ગામમાં ડોંડી વાળો બુમ પાડતો હતો તે ચતુરસિંહ સાંભલી અને પછી ઘેર આવ્યો. ચતુરસિંહે સુંદર સ્ત્રીનો વેષ લીધો. શરીર પર નાના પ્રકારના ઘરેણા ચડાવી દીધા અને કાળો નાગપુરી સાળુ પહેર્યો. મૂળેજ કીશોર વય અને તેમાં વળી રાજ બીજ, પછી સ્ત્રીના વેષમાં તેનો ચેહેરો ઘણોજ મનોહર દેખાવા લાગ્યો. આવી રીતે સર્વ તૈયારી કરી સ્ત્રી વેષધારી ચતુરસિંહ ઝાંઝરના ઝણકારો કરતો મદોન્મત હાથણીની ચાલ પ્રમાણે ઠણુક ઠણુક ચાલતો શમસાન પાસે આવ્યો. આ વખતે તેની બરોબર ઇંદ્રની અપસરા પણ કરી શકે નહીં એવું તેનું રૂપ બનયુ હતુ

આલની અને હોઠની પાન ચાવ્યાથી થયેલી લાલ.શ, આંખનો અણુસારે હાથનો લટકો, અને કૃત્રિમ સ્તનનો ઉપસેલો ભાગ દૃઢ મનના માણસનું ચીત્ત ચળી જાયતો પછી ગાફ્લ મનના માનવીઓનું ગજુ જ શું ? તેથી શમસાનની આસપાસ પહેરો ભરતાં ઉદ્ધત સીપાઈઓ આ વેષધારી મનમોહીને જોતાંજ આભા બની ગયા. અને તે વેષધારી છબીલીની આસપાસ ફરી વળીને પુછવા લાગયા કે કેમરે ! તું કોણ છે, અને આટલી રાતે અત્રે શા માટે આવી છે ? તેણે કહ્યું કે તમારા પ્રધાનના મનને રંજન કરનારી રસીક નામની પ્રીયાછે. આ વાત તેઓને ખરી લાગવાથી પ્રધાનને કહેવામાં આવી. પ્રધાન સાહેબ સિપાઇની કરેલી તારીફ સાંભળી બહાર આવ્યા ને તપાસીને જોવા લાગ્યા, અને જોતાંજ લલચાઇ ગયા. જથી તેણે અંદર તેડી લાવવાનો હુકમ કર્યો, આ વખતે તે ડોળધારી સ્ત્રી અંદર જઇ લજીત મુદ્રાથી ઉભી રહી પણ પ્રધાનજીનો પોતાની પાસે વીજળીનો ઝબકારો થયેલો જોઈ અંજાઇ ગયા, તેનું ગૌર સ્વરૂપ, શણગારનો ઠાઠ અને અતિ પ્રેમ પુરવક હાવ ભાવનું લટકું જોઇ એકદમ પ્રધાનજીપર કામદેવે હલ્લો કરયો જેથી તે આંધળો બની થયો. કહ્યું છે કે, કામી માણુસ ફરતાં બાર ગાઉ અંધારૂ જાુવે છે.' વળી તેને તે વખતે બીજી કંઇ પણ વાતનો અથવા પોતાના સગાં વહાલા કે કોઇ માણુસ પાસે છે તેનું ભાન રહેતું નથી પરમેશ્વરે આપેલા સુખશિવાય પરનારી પર ચીત રાખી જે નઠારા વ્યસનમાં પડેછે તેની પાછળથી કેવી દુરદશા થાયછે તે તમે જોશો. ક્ષણીક સુખને માટે ખરો ધરમ ભુલી જવો એ નીચ અને મહા પાપી માણસનું અઘોર કૃત્ય કહેવાયછે અને તેને ઘણુ સોસવું પડેછે. તે મુજબ દેખતી આંખે આંધળા થયેલા પ્રધાનજીએ તે કસબાણુને પોતે પલંગ પાથરી આપી તે પર બેસાડી પછી બન્ને જણુ અનેક પ્રકારની વાતો કરવા લાગ્યા

પણ જેમજેમ વખત જવા લાગ્યો, તેમતેમ પ્રધાનને તો કામદેવે ઘણો સતાવ્યો. જેથી તેણે પોતાનો હેતુ પ્રદર્શીત કરયો, ત્યારે તે સ્ત્રીએ કહયું કે, આ ઠેકાણે અજવાળુંછે તેમજ પહેરેગીર લોકો પણ પાસેછે. માટે સઘળાને એકદમ ઘણો દુર પહેરો ભરવાનો હુકમ કરો અને દીપકને રજા આપો, પછી આ પલંગ પેલી બાજુપર લઇ જાવો. આ સાંભળી પ્રધાનજી તો આવરો બાવરો બની સઘળો હુકમ જાતેજ બજાવવાને તૈયાર થઇ ગયા. પલંગ એક બાજુએ મુકી ને દીપકને બુઝાવ્યો, એટલે તે સ્ત્રીએ તાબડતોબ કેફ ચઢે એવો નીશાદાર પદાર્થ ઘાલીને પોતાને ઘેરથી જે પાનનું બીડું પોતાની સાથે આણ્યું હતું તે આપ્યું એટલામાં પ્રધાનજી નીશામાં ચકચુર થઇ પલંગ ઉપર ઢળી પડયા. આ જોઇ ચતુરસીંહ પલંગ ઉપર જયાં પ્રધાન પડયો હતો ત્યાં જઇ તેજ પલંગ સાથે તેના હાથ પગ બાંધી દીધા, અને કેટલાક સીપાઇઓ ને તંબુના બહાર થોડે છેટે હતા તેમને પોતે તંબુનું બારણું ઉઘાડી અંદરથી મીઠાઇ આપી તે તેમણે દીવાનજીની નવી વહુ તરફથી મળેલી પ્રસાદી ધારી વહેંચી ખાધી એટલામાં તે પ્રસાદીના અલૌકીક ગુણથી તેઓ પણ સ્તબ્ધ થઇ ગય જેથી નીડરપણે ચતુરસિંહ પ્રધાનનો પોશાક તેના પાસેથી કાઢી લઇ પહેરી અને એક ધોતીઆમા રાખ બાંધી નદીમાં નાખી આવ્યો તથા ત્યાંથી એકદમ નીકળી માલણને ઘેર જઇ સ્વસ્થ ચિત્તે સુતો.

સવારે રાજા ઘોડા ઉપર બેશી શમસાનમાં આવી જુએછે તો બહારની બાજુ કેટલાક પેહેરેગીરો પહેરો ભર્યાજ કરેછે. અને અંદર આવતાં ચિતા પાસેના તંબુ આગળ સર્વ સિપાઇઓ કેફાધિન થઇ બેભાન અવસથામાં પડેલા દીઠા. વળી આગળ તંબુમાં આવી જુએછે તે પ્રધાનજીની પણ તેજ દશા થઇછે એટલુંજ નહીં પણ વધુમા તેમને ચતુરભુજ મુંડીના રૂપમા જોયા જેથી રાજાના હસવાનો પાર રહ

યોગ્ય નહી.' પછી સર્વને સાવધ કરી હકીકત પૂછી તો પ્રધાને સઘળી બીના કહી સંભળાવી. આથી રાજાએ પ્રધાનને ઘણોજ ઠપકો દીધો. ને સર્વ સીપાઇઓને પણ યોગ્ય રીતે સજા કરી. જેથી પ્રધાનને ઘણોજ ગુસ્સો ચઢયો.પણ તે વખતે તેના હાથમાં તરવાર નહોતી, નહીં તો તે પોતાનું ખુન કર્યા વગર રહેતેજ નહીં ત્યાંથી નીકળી રાજા તથા પ્રધાન સર્વ મંડળી દરબારમાં આવ્યું ને ફરીથી પાનનું બીડું સભામાં ફેરવ્યુ તે બીડું પણ પ્રધાને પોતે પુર ગુસ્સાના આવેશમાં આવીને ઝડપી ચાંવી ખાધું અને દરબાર ખલાસ થઇ.

વારતા ૧૨ મી.

ચતુરસિંહએ જમાઇના વેશથી પ્રધાનને ઠગ્યો.

પ્રધાને બીડું ઝડપ્યું છે, એ વાત માલણે આવી ચતુરસિહને કહી ત્યારે તે બોલ્યો કે અરે મુર્ખ! તારી ગઇ રાતે આટલી આટલી ફજેતી કરી તોપણ તું ગણકારતો નથી. ઠીકછે, આજ તને અચ્છો હાથ દેખાડીશ! એમ બોલી ઘરમાંથી નીકળી પ્રધાનના ઘર તરફ ગયો અને ત્યાં જે વૃદ્ધ સીપાઇ જનાનખાનામાં નોકરી કરતા હતા, તેઓની પાસે જઇ તેમના તરફથી પ્રધાનના ઘરની સર્વ હકીકતથી તે વાકેફ થયો. તેમાં એક બીના તેને એવી જણાઇ આવીકે પ્રધાનનો જમાઇ પરણ્યા પછી કંઇ નાશી ગયો હતો તેની ઘણી ઘણી તપાસ કરતા પણ પત્તો લાગ્યો નહોતો. એ સિવાય કેટલીક મુદ્દાની બાબતોથી માહીતગાર થવા માટે દાસીને મીઠાઇ તથા પૈસા વગેરેના લાલચ આપી સર્વ બાબતથી તે વાકેફગાર થયો.

હવે જ્યાં રાત પડી કે દિવાનજીના હુકમ મુજબ શહેરની તમામ દરવાજા ભડોભડ દેવાઇ ગયા આ વખતે શહેર બહાર નીકળી બેશી રહેલો ચતુરસિંહ દરવાજા પાસે આવ્યો, અને અંદર પહેરાપર બેઠેલા દરવાનને કહ્યું કે પ્રધાનજીને ઘેર જઇને કહે કે તમારા જમાઈ રાજ આવ્યા છે. આ સાંભળી બધા પેહેરેગીરોએ વિચાર્યું કે જો પ્રધાનના જમાઇને અંદર નહીં લઇએ અથવા તેમને ખબર નહી આપીએતો તેઓ ઘણાજ ગુસ્સે થશે. અને સવારે કોણ જાણે શું કરશે? આમ વિચારી બે સીપાઇ તેજ વખતે દિવાનજીને બંગલે ખબર કહેવા માટે ગયા. આ તરફ પ્રધાને શહેરના સર્વ નાકા બંધ કરી સીપાઇઓને સાવધ રહેવા તાકીદ આપી ને જેવો રાતે વાળું કરવા આવે છે તેવાજ પછવાડેથી પેહેરેગીરો આવ્યા અને કુરનસ બજાવી ઉભા. તેમને જોઇ પ્રધાને પૂછ્યું અરે પેહેરો છોડીને તમે અત્રે કેમ આવ્યા? તે વખતે તેમા કહ્યું કે આપના જમાઇ દરવાજા બહાર આવીને ઉભાછે, આજ્ઞા હોયતે દરવાજો ઉઘાડી તેમને અંદર લઇએ. આ સાંભળી પ્રધાનને ઘણો હર્ષ થયે અને જમાઇ આવ્યાની વાત ઘરમાં સર્વને જણાવી પોતે ઘોડાપર બેસી તેને સામો તેડવા ગયો.

મૂળજ રાજબીજ અને તેમાં ઉમ્મર જોઇએ તો વીશ વર્ષની એટલે ખાસતી જુવાની અને વળી હજારો રૂપીવાના દાગીના શરીરપર પેહેરેલ આ સ્થિતિમાં ચતુરસેનને ઘોડાપર બેઠેલો જોતાંવારજ પ્રધાન હર્ષ ઘેલો થઇ ગયો. ને તેને ઘેર તેડી લાવ્યો. ઘણા વર્ષથી જમાઇ નાશી ગયેલો તે આજ આવેલો જાણી ઘરનાં સૌ ખુશી ખુશી થઇ ગયાં અને જમાઇ ખરો છે કે ખોટો તે કોઇ પરખી શકયાં નહીં કારણ વર કન્યાનાં લગ્ન બાળપણમાં થયાં હતાં પછી કન્યા સાસરે ગઇજ નહોતી. વળી જમાઇ વિષે સર્વને એવું જાહેર થયું હતું કે દશ વર્ષની નાની ઉમ્મરમાંથી તે કોઇની નઠારી સોબતથી ફરતા વેરાગી લોકોની જમાત

સાથે નાશી ગયેલો જમાઈ આજે પરમેશ્વરની કૃપાથી ઘેર પાછો આવેલો જાણી પ્રધાન તથા તેની સ્ત્રીને ખુશી પેદા થઈ. એટલુંજ નહીં પણ તેની કન્યા સુશીલાતો હર્ષ ઘેલી થઇ ગઇ અને તેને તો તે વખતે સોનાનો સુરજ ઉગ્યા જેવું થયું. કારણ તે બે વરષથી સ્ત્રી ઘરમમાં આવવાથી તે કામજવરની પીડાથી તે વદન સુકાઇ ગઇ હતી. તે પાછી ખીલવા લાગી. અને મનમાં અનેક તરેહના તર્ક વિતર્ક કરતી ગુપ્ત રાતે પોતાના સ્વામીના મુખારવિંદનાં દર્શન કરવા માટે મેડે ચઢી અંધારામાં આંખો ફાડીને ટગર ટગર જોવા લાગી.

વાળુની તૈયારી થતા સુધી જમાઇ સસરો આમતેમ ગામગપાટા હાંકવા લાગ્યા એટલામાં રસોઇ તૈયાર થઇને સૌ જમવા ગયા. આજે ઘણે દિવસે જમાઇ આવ્યાછે અને તે વળી એકના એક લાડકવાયા છે એમ જાણી સાસુએ ભાત ભાતનાં પકવાન તૈયાર કરાવ્યાં અને પોતાની કન્યા સુસીલાને પીરસવા માટે બોલાવી. તેની નાગરી નાતના રીવાજની પીરસવાની છટા, નખથી શીખા સુધીની મનોહર કાન્તિ, તેના નાજુક હાથ, અને હસતું વદન દેખી ચતુરસિંહ તો આનંદ સાગરમાં ઝોકાં ખાવા લાગ્યો. જમ્યા પછી પાન સોપારી ખાધા બાદ પ્રધાને જમાઇને કહ્યું કે' 'તમે શાંતીનું સુખ લો. હું શેહેરના બંદોબસ્ત માટે જાઉછું.' એમ કહી પોતાની હકીકત જણાવતો ચાલતો થયો.પછી દાશીએ તેને શયનગ્રહનો માર્ગ બતાવ્યો તેથી તે ત્યાં ગયો.

શું શયનગ્રહનો ઠાઠ! જાણે બીજી ઇંદ્ર રાજાની સભાનોજ દેખાવ જોઈ લોની! સ્વર્ગમાં દેવતાઓને ત્યાં એવો વૈભવ હશે કે કેમ તેની પણ શંકા રહેછે? કારણ ચારે બાજુએ સુંદર આરસા ગોઠવી દીધા હતા, ઉપર સુંદર સોનેરી રંગની છત લગાવી દીધી હતી અને નાના પ્રકારના ચિત્રો ભીંતપરકાઢયાં હતાં તથા મોટા મોટા રાજા રાણીની તસવારો ઉપરલટકાવી

દીધી હતી. વચ્ચે મધ્ય ભાગમાં એક મોટું ઝુમર લટકતું હતું તેમાં બળત અગણિત દીવાઓના પ્રકાશે તસવીરોને ચકચકીત બનાવી દીધી હતી જ્યાંથી પશ્ચીમનો પવન આવતો હતો ત્યાં સુંદર નકશીદાર સુખડના બારણાંવાળી બારીઓ ચાર પાંચ આવી રહી હતી અને તેની વચ્ચે મચ્છર દાનીનો પલંગ શોભી ઉઠે તેટલા માટે તેની ચારે બાજુએ સમાઇઓ ગોઠવી દીધી હતી તેમજ ઉતમ પ્રકારનાં સુગંધીદાર પુષ્પોથી સેજને શણગારવામાં આવી હતી કામોદીપક ઉત્પન્ન કરનારી શેજપર વીરાજમાન થયેલા કામદેવ સરખા ચતુરસીંહને જોઇને વીહ્વલ બનેલી શુશીલાએ ચતુરસીહને પાનનું બીડું આપી તેના ખોલામાં બેસી ચેષ્ટા કરવા લાગી. ચતુરસીંહે બીડું ખાઇ શંગાર રસોત્પાદક હાવભાવ ચેષ્ટાદિ આનંદમાં કેટલીક વાતો કર્યા બાદ તેના મનોરથ પૂર્ણ કર્યા. પછી જ્યારે સુશીલ સુવા જતી હતી ત્યારે ચતુરસીંહે કહયું કે ઘરેણું, પોશાક ઇત્યાદિ કીંમતી ચીજો દીવશે વપરાશમાં લીધાથી જેટલી સચવાય છે તેટલી રાત્રીએ પેહેરવાથી સચવાતી નથી, પણ એથી ઉલટી ખરાબ થાયછે માટે નાની પેટીમાં તે કાઢીને મુક. સુશીલા તેપ્રમાણે કરી ઉંઘી ગઇ. આ તકનો લાભ લઇ ચતુરસીહ તે પેટી ઉચકી ચાલી નીકળ્યો ને ઠેઠ માલણને ઘેર આવી સ્વસ્થપણે સુતો.

આ તરફ આખી રાત પ્રધાન શેહેરમાં રોન ફર્યો, પરંતુ ચોર જડયો નહિ, પછી છેવટ નિરાશ થઇ ઘેર આવ્યો, ને જમાઇને જુએ તો તે મળે નહી. સુશીલાને પુછતાં તેણે કહ્યું કે તે તો રાતના અહીં સુતા હતા. પછી તપાસ કરતા તે માલમ નહીં પડવાથી પ્રધાન ઘણો દિલગીર થયો. અને ખિન્ન મુદ્રાથી રાજદરબારમાં જઇ સર્વ હકીકત જાહેર કરી. આ હકીકત સાંભળી રાજાએ પ્રધાનને ઘણોજ ઠપકો દીધો. અને ફરીથી પાનનું બીડું સભામાં ફેરવ્યું જે પોતેજ ઝડપી લીધું ને કચેરી બરખાસ્ત થઇ.

વારતા ૧૩ મી

પાણીમાં ભાતના પીંડ નાખ્યા.

રોજના નિયમ પ્રમાણે દરબારમાં બનેલી સર્વ હકીકત માલણે ઘેર આવી ચતુરસિંહને કહી. ત્યારે તેણે વિચાર કર્યો કે રાજા ઘણોજ હઠમાં ભરાયોછે માટે એને અચ્છો હાથ બતાવવો જોઇએ એમ વીચાર કર્યો. સાંજે છ વાગે રાજા ઘોડાપર બેશી નીકળ્યો અને તમામ શેહેરનાતમામ દરવાજા બંધ કરાવી ઠેકઠેકાણે ચોકીદારો મુકી દરેક નાકાં બંધ કરાવ્યાં તથા શેહેરમાં એવી ડોંડી પીટાવી કે જે ચોરે ધડનું શીર કાપી લીધું હતું. તેમજ તેની રાખ પાણીમાં નાખીછે તેને આજ બરોબર દશ દિવસ થયા છે, માટે જો તે દસાનો પીંડ તે પ્રેતને આપશેતોજ તે ચોર ખુબીદારછે એમ માનવામાં આવશે. આવી ડોંડી સાંભળી ચતુરસેને એકદમ પડોશની ગલીમાં એક ગધેડું ફરતું હતું તે લાવી તેનાપર લુગડાંની એક પોટલા નાંખી અને પોતાના શરીરપર તમામ જગાએ પાટા બાંધી તે પર રાતા રંગના લોહી માફક ડાઘ પાડયા. અને દુર્ગંધ આવે એવા પદાર્થ સાથે લઇ ગધેડું હાંકતો અને લંગડાતો દરવાજા પાસે આવ્યો પરંતુ સીપાઇઓએ તેને બહાર નીકળવા દીધો નહી, જેથી તે જગ્યાએ રકઝક થવા લાગી એટલામાં રાજા ઘોડા પર બેશી ત્યાં આવ્યો તે જોઈ ચતુરે મુજરો કરી પાસે જઇ કંઇ બોલાવવાનું કર્યું તે વખતે રાજાને તેની દુર્ગંધી આવવાથી તેને દુર ઉભો રહેવા કહ્યું પણ ચતુરતો ત્યાંજ ઉભો રહી ધીમે સાદે કહ્યું કે, મહારાજ હું રોજ ગામમાં ભીખ માગવા માટે આવુંછું અને સંધ્યાકાળે જે કંઈ રોટલીના કકડા મળે છે તે લઇ ગામ બહાર સ્મશાનનાં પેલી બાજુએ ધર્મ શાળા છે ત્યાં જઇ ખાઉંછું તથા ત્યાં પડી રહુંછું. કારણ આ દુર્ગંધી મારા સર્વ અંગમાંથી આવેછે તેથી મને ગામમાં કોઇ પણ ઠેકાણે રહેવાની જગા મળતી નથી. આ વાત રાજાને ખરી લાગી તેથી તેને જવાની પરવાનગી આપી પછી

ચતુરે જે ઠેકાણે પાણીમાં રાખોડી નાખી હતી ત્યાં આવ્યો અને પોતાની સાથે આણેલા ભાતનો પિંડ કરીને ઘુંટણસમા પાણીમાં નાખ્યો. અને સવાર થતા સુધી ગામ બહાર રહી દરવાજા ઉઘડયા પછી બીજે રસ્તે થઇ ગામણુને ઘેર આવી સુઇ ગયો.

આ તરફ રાજા આખી રાત શહેરમાં ગોન ફર્યો પણ ચોર પકડાયો નહી. તેથી મનમાં ઘણો દિલગીર થયો, અને રાખ નાખેલી જગાએ આવીને જુએ છે તો પાણીમાં પીંડ પડેલો દીઠો. આથી તેની ખાતરી થઇ કે, રાતે જે માણસ ખરાબ વેષ લઇને દરવાજા બહાર ગયો હતો તેજ એ ચોર હોવો જોઇએ એમ ધારી નિરાશ થઇ દરબારમાં આવ્યો.

વારતા ૧૪ મી.

ચતુર ને રબારી.

ચતુરે રાજાને હંફાવવામાં કાંઈ બાકી ન રાખવાથી આ સમે રાજાએ ઘણાજ ગુસ્સાથી પાનનું બીડું ફેરવ્યું તે ઠગોને પણ ઠગનાર ભીમલા નામના એક રબારીએ ઉંચકયું. પંદર દીવસમાં ચોરને પકડી લાવવાની મુદત માગી. પછી રાજાની સૌથી શ્રેષ્ઠ સાંઢણી જે દીવસમાં સૌ ગાઉ ચાલતી હતી તેને રાજા પાસેથી ચોર પકડવાને બહાને માગી લઇ ઉતમ પ્રકારના અલંકારથી શણગારી અને તેની ચારે બાજુએ ચાર રત્ન જડાવી શહેરમાં ફરવા લાગ્યો. એક દીવસે ચતુરે અવધુતનો વેષ લીધો. અને બગલમાં ઝોળી ભરાવી અને તેના એક ખાનામાં રોટલી બીજામાં ફળફળાદી ત્રીજામાં નીશાદાર માઝમ ઘાલેલી ઉતમ પ્રકારની મીઠાઇ મુકીને નીકળી પડયો પછી જે ઠેકાણે પેલો ભીમલો રબારી ઊંટને બેસાડી હોકો પીવા બેઠો હતો ત્યાં આગળ ચતુર આવ્યો અને તે રત્નથી પડતા પ્રકાશ આગળ બેશીને ઝોળી છોડવા મંડયો. ત્યારે રબારીએ કહયુંકે અરે અવ

ધુતા ! તું અહીં કેમ બેસેછે ? ખબરદાર જો આ જગાએ બેઠો તો. આ સાંભળી ચતુરસેને ઘણીજ નમ્રતાથી ઉતર આપ્યો કે ભાઇ, મને અતીશય ભુખ લાગી છે, તેથી કૃપા કરીને આ અજવાળામાં બેશીને ખાવા દો. આથી રબારીને દયા આવી. તેથી તેણે તેને ત્યાં બેસવાની પરવાનગી આપી. પછી ઝોળી છોડી એકેક પદાર્થ કાઢયો. અને જે મીઠાઇ આણી હતી તે રબારીને આપવા લાગ્યો. ત્યારે તે બોલ્યો કે, તું ભીખ માગીને આણેલી મીઠાઇ મને શા માટે આપે છે? હું જમેલો છું મને ભુખ નથી. આ ઉપરથી અબધુતે કહ્યું કે મહારાજ મને આજ પુષ્કળ મીઠાઇ મળી છે તેમાંથી થોડી આપ લો, આટલી બધી મારાથી કેમ ખવાઇ શકશે. આથી રબારી મીઠાઇ ખાવા માટે તે જાતે લાલચુ હોવાથી તેની પાસે આવી બેઠો જેથી અવધુતે તેને નિશેદાર માઝમ નાખેલી મીઠાઇ પુષ્કળ આપી તેથી એકદમ તેને ચકરી આવી. અને તે ત્યાંને ત્યાંજ પડયો. આવો વખત સાંધી તે અબધુતે તે સર્વ દ્રવ્ય તથા હીરા લઇ લીધા. અને તે ઉંટને ઉઠાડી હાંકી મુકયું. પછી તે ઘેર આવી નિરાંતે સુઇ ગયો.

થોડીવારે થંડી પડવાથી રબારીનો નીશો ઉતર્યો અને આંખો ઉઘાડીને જુએ છે તો અબધુતને તેમજ ઉંટને દીઠું નહીં. આસપાસ પુષ્કળ તપાસ કર્યો પણ કંઈ પત્તો લાગ્યો નહીં. છેવટ ઉંટના પગલાની નીશાની એ ગયો તે રસ્તે થઇ આગળ જતાં પુષ્કળ ઉંટ ગયેલા માલમ પડયા તેથી રસ્તો પણ બરોબર સુઝયો નહીં. છેવટ નીરાશ થઇ રાજા પાસે આવી સર્વ હકીકત શરમાતાં શરમાતાં કહી સંભળાવી. જેથી રાજા પણ કંટાલ્યો અને તેણે ચોરનો કેડો મુકી દીધો.

વારતા ૧૫ મી.

ચતુરે એક ઝવેરીને રડાવ્યો.

આ રીતે ચતુરસેન પરાક્રમ કરનોજ જાય છે પણ પકડાતો નથી, તેથી કોઇ પણ માણસ તેને પકડવાનો ઉદયોગ કરતો નથી એમ જાણી ચતુરસેને ઉત્તમ પોશાક પહેર્યો અને મોટા સોદાગરનો વેષ લીધો. પછી એક શ્રીમંત ઝવેરીની દુકાને ગયો. ઝવેરીએ તેને દુકાનપર ચઢતાંવારજ કોઇ મોટો માણસ ધારી ઉભો થઇ સન્માન કરી બેસાડયો અને ક્યાંથી પધાર્યા? શું પ્રયોજન છે? વગેરે પ્રશ્નો પુછવા લાગ્યો, તે વખતે ચતુરસેને કહ્યું કે દક્ષિણ દેશમાથી હું અત્રે કેટલુંક ઝવેર ખરીદ કરવા માટે આવ્યો છું પણ મારો માલ આવતા હજી બે ત્રણ દિવસ વાર લાગશે. એટલા માટે સારૂં ઝવેર રાત પસંદ કરી તે અલગ કઢાવી ખરીદ કરવા માગુછું.

આ સાંભળી ઝવેરી તો હર્ષ ઘેલો થઇ ગયો અને હાંફલો ફાંફલો આમ તેમ દોડી ઉત્તમ પ્રકારના હીરા માણેક વિગેરે અંદરની પેટીમાંથી સારા વકરા સાથે નફાની આશાથી લાવ્યો. તે જોઇ ચતુરે તમામ નંગ ઉતમ છે, એમ કહી પસંદ કર્યા. પછી તે સર્વ એક કોથળીમાં બાંધી તે પર પોતાનો શીકકો કરી ઝવેરી પાસેથી કીમત નોધેલો કાગળ લીધો, અને સાંજે કીંમત કરાવવા આવીશ એમ કહી ચાલતો થયો. ઝવેરીએ શીકકા બંધ માલની કોથળી પોતાના જામદારખાનામાં મુકી. ચતુરસેન જેવો ત્યાંથી નીકળ્યો તેવોજ કચેરીમાં જઇ નયાધિશને અરજ કરી. નયાધીસે તેને કોઇ સારો સભ્ય મનુષ્ય ધારી બેસવા માટે ખુરશી આપી, અને પુછ્યુ કે આપ ક્યાંના રહેવાશી છો? તથા અત્રે પધારવાનું શું કારણ છે? આ ઉપરથી તેણે ઉત્તર આપ્યો કે હું દક્ષિણ દેશમાંથી ઝવેર વેચવા માટે અત્રે આવ્યો છું, અને અત્રે આવ્યા પછી મારો આણેલો તમામ માલ આપણા શહેરમાં એક પૈસાદાર ઝવેરીને ત્યાં લઇ ગયો, તે માલ પાંચ લાખ રૂપિયાનો છે. તે

વેપારીને મેં રાતે માલની કીંમત ઠરાવવાનું જણાવ્યું હતું. તેથી રાતે હું તેને ઘેર ગયો તો તેણે મને ચાર લાખ રૂપીઆ આપવા જણાવ્યું પરંતુ મેં તેને જણાવ્યું કે જો પાંચ લાખ રૂપીઆ આપશો તોજ આપીશ. તેણે મને પાંચ લાખ રૂપીઆ આપવાની ના પાડવાથી મેં કહ્યું કે હું સવારે આવીને મારો માલ પાછો લઇ જઇશ. એમ કહી ઘેર આવ્યો, સવારે તેને ઘેર જઇ માલ માગતાં તેણે મને જણાવ્યું કે, તમારા માલની મને કાંઇ ખબર નથી આથી નીરૂપાય થઇ હું આપની પાસે આવ્યો છું. વળી એવાઅત્રેના ઝવેરીઓ ઉપર આવો વિશ્વાસ તમે કેમ રાખ્યો? એમ આપ પુછશો તો તેનું કારણ એ છે કે, વેપારી લોકોની એવી રીતજ છે કે માલ જાંગડ આપ્યા સિવાય વકરો થાય નહીં માટે જો તમે મને મારો માલ મેળવી આપશો તો એક લાખ રૂપીઆ હું આપને આપીશ. આ સાંભળતાંજ નયાયાધીસ તો ગાંડાઘેલા જેવો થઇ ગયો કારણ આજ સુધી તેને આવો જબરો શિકાર હાથ લાગ્યો નહોતો. તેથી એકદમ તે ઝવેરીના ઘેરપર જપ્તિ બેસાડી અને તેને કોર્ટમાં બોલાવી મંગાવ્યો. ઝવેરી કોર્ટમાં આવ્યો ત્યારે ન્યાયાધીસે તેને પુછ્યું કે, આ ગૃહસ્થ તમારો ઓળખીતો છેકે! ઝવેરીએ કહ્યું હા, એઓ દક્ષિણ દેશથી વ્યાપારાર્થે અત્રે આવ્યાછે. ન્યાયાધીશે પુછ્યું એણે તમારે ત્યાં કંઇ માલનું સાટું કરી તે માલ તમારે ત્યાં મુકયો છે કે કેમ? ઝવેરીએ કહ્યું હા, આ સાંભળી ન્યાયાધીશે કહ્યું તે સઘળો માલ અત્રે લાવી હાજર કરો. આ ઉપરથી ઝવેરીએ દુકાને જઇ સીલબંધ થેલી સિપાઇને માથે ઉપડાવી કોર્ટમાં આણી તે સોદાગરને આપી અને કહ્યું કે, આ થેલી જુઓ એ તમારીજ સોલ કરેલી છેની! સોદાગરે પોતાની સીલની નિશાની જોઇ કહ્યું કે હા એજ કોથળી મારી છે. આ વખતે ન્યાયાધીશે ઝવેરીને કહ્યું કે, કોઇ પરદેશી ગ્રહસ્થે તમારી સારી આબરૂ જાણી ભરોસો આણી તમારે ત્યાં કંઇ માલ અના

મત મુકયો તો તે માલ હચાપત કરવા ધારો છો કે શું ? ઝવેરીએ કહયુ એની કીંમત નક્કી થઇ નથી. જેથી તે આજ સાંજે મારી દુકાને આવી નકકી કરવાનો અમારો ઠરાવછે. જો કે ઝવેરીએ કહયુ કે, 'આજ રાતે કીંમત નકી કરવાનો ઠરાવ છે, પણ નયાયાધીશ એવું સમજ્યા કે વાદીને મોઢે તદન ઇનકાર ગયેલો હોવો જોઇએ. કારણ જો આજે કિંમત ઠરાવ વાનું નકી કર્યું હોય તો તે વેપારી ફરીયાદ કરવા આવેજ નહીં. એમ ધારી પેલા સોદાગરને કહયુ કે તમે બરોબર ખાત્રીથી તપાસ કરો કે આ માલ તમારોજ છે? સોદાગરનીતો ખાત્રીજ હતી! તેથી તેણે તરતજ કહયુ કે હા; એજ માલ મારો છે. તે ઉપરથી નયાયાધીશે એકદમ ગુસ્સામાંજ તે કોથળી તેને લઇ જવા જણાવ્યું. જેથી તે ઝટ લઇને પોબરા ગણી ગયો! એટલામાં તો ઝવેરી બોલી ઉઠયો કે હજી એની કીમત નકી થઇ નથી અને પઇસા આપ્યા સિવાય માલ આપ એકદમ તેને તાબે કરોછો એ તાજુબીની વાત છે! નયાયાધીશે કહયું આવીજ રીતે આપે આજ સુધી દગલબાજી કરીને દોલત મેલવી છે કે કેમ? આ સાંભળતાંજ ઝવેરીનો ક્રોધ હાથમાં રહયો નહીં; અને લાંબું ટુંકું બોલવા જતો હતો એટલામાં નયાયાધીશે સીપાઇઓ પાસે ધકા મરાવી કોટડીમાં પુરાવ્યો. આ બનાવથી ઝવેરી તો એકદમ આભોજ બની ગયો. આબરૂ ગઇ, માણુસોમાં તે ગાંડામાં ખપ્યો, પાચ લાખનો અવેજ ગયો ને કેદમાં પણ પડયો, તેથી તે મુર્છા ખાઇ પડયો. પછી કેટલીવારે તેને ભાન આવ્યું ત્યારે નયાયાધિશે તેને જણાવ્યું કે આજ સુધીમાં આપે આવી રીતે કેટલા માણુસોને ઠગ્યા હશે. તે તપાસતાંજ તમે પણ આજ ઠીક હાથમાં આવ્યા છો. જો કે તમે તો શેઠજી આજે પાંચ લાખ રૂપીઆ પચાવી પાડવાનો વિચાર કર્યો હતો, પણ તે વેપારીનું પ્રારબ્ધ બળવાન કે માલ તમારાથી જીરવાઈ શકયો નહી, ખરે ખર યાદ રાખો કે હમણાંજ તમને શ્રીમંત મહારાજા સાહેબ પાસે લઇ

જઉં છું. ત્યાં તેઓ સાહેબની સ્વેચ્છા મુજબ તમારી યોગ્ય વયવસ્થા થશે. એમ કહી કચેરીમાંથી ઉઠી તેને દરબારમાં લઇ ગયા.

વાર્તા ૧૬ મી.

ચતુરે મોચણ તથા એક સાહુકારને ઠગ્યા.

નયાયાધીશ પાસેથી રજા લઇ કોથળી સાથે રાજપુત્ર ગલી કુચીઓમાં થઇ મોટા રસ્તાપર આવયો. ત્યાં એક મોચણ સારા જોડા લઇને વેચવા બેઠી હતી, તેની પાસે ગયો અને જોડા વેચાતા લેવા છે એમ કહી તેની પાસેથી તેણે જોડા લીધા. તે સ્ત્રી ઘણીજ દેદીપ્યમાન હતી. તેથી ચતુરસેને જોડા લઇ એક મોહર તેનામણી ફેંકી અને કહયું, જોડાની કીંમત રાખી બાકીના પઇસા પાછા આપ, તે મોચણે પોતાના વરને આ વાત કહી. પણ પરચુરણ પઇસા ઘરમાં ન હોવાથી તેણે તે રાજપુત્રને કહયું કે માહરાજ, આપજ આ મોહર વટાવી લાવો. રાજપુત્રે કહયું, તારો કોઇ માણુસ મારી સાથે મોકલ, જેથી હું પાસેની દુકાનપર જઇ રૂપિઓ આપું છું. આ સાંભળી મોચીએ પોતાની સ્ત્રીને તેની સાત્રે મોકલી ત્યારે તેણીનો નાનો છોકરો તેની પુઠે લાગવાથી તેને પણ સાથે લઇ ગઇ. રાજપુત્ર એક સાહુકારની દુકાંનપર આવયો, ત્યાં સાવકારે તેને વગર ઓળખાણનો પણ સભ્ય મનુષય જાણી સનમાન આપી, અંદર બોલાવી બેસાડયો. એટલે ચતુરે કહયું કે, શેઠજી અમારા મિત્રે એક કણબણ વેચાતી રાખી હતી. પણ તેની પરણીયત સ્ત્રીએ કંકાશ કરવાથી તેમજ મારે પણ તે કણબણની જરૂર નહી હોવાથી તેને કોઇ ઠેકાણે વેચવાની છે, પણ સારી જગ્યાએ તેને વેંચવી જોઇએ. એમ ધારી હું આપની પાસે લાવયો છું. થોડા પઇસા મળશે તોપણ અડચણ નથી. તે બહાર બેઠી છે અને સ્વરૂપવાન અને ગરીબ છે. વળી એના શરીર ઉપર રૂપીઆ પાંચશેંકના દાગીના છે તેમજ મારા મિત્ર

ના પેટનો એક દિકરો છે તે સુદ્ધાંત હું આપને પાંચ હજાર રૂપીયે વેંચાતી આપું છું. આપને અંદેશો હોય તો બહાર જઇ જોઇ ખાત્રી કરો. આ વખતે સાહુકાર બહાર આવયો અને જુએ છે તો ખુશખુશ થઇ ગયો. વળી તે સ્ત્રીની ખુબસુરતી પર આશક થઇ જતાંજ નાતરૂં કરવા વિચાર કરયો, અને પોતે પણ જાતનો કણબી હોવાથી તેમજ તેની વહુ વૃદ્ધ હોઇ ઘરમાં રોટલા ઘડી આપનાર કોઇ જુવાન નહિં હોવાથી, લાગલોજ ઘરમાં આવી રૂપીયા આપ્યા. ત્યારે રાજપુત્રે કહયું કે, શેઠજી મેં તે સ્ત્રીને વેંચી છે, પણ તેનું મારા પર હેત વિશેષ છે. તેમજ તે છોકરાનો મારા સાથે એટલો તો પ્રેમ બંધાયો છે કે મારાથી તેમના દેખતા જઇ શકાશે નહીં તેથી મહેરબાની કરી પાછલે બારણેથી મને કાઢશો તો તેઓને ખોટું લાગશે નહી અને મને ઠીક પણ થશે. આથી સાહુકારે તેને પાછલે બારણેથી વિદાય કર્યો.

પછી પોતે જાતનો કણબી તો હતો એટલે પોતાનીજ જ્ઞાતીની નવયૌવના સ્ત્રી તથા પુત્ર મળવાથી હાંફ્લો ફાંફ્લો બની હર્શઘેલો થઇ ગયો. થોડી વારે ભાન આવ્યું ત્યારે પોતાની પરણીયત સ્ત્રીને કહયુંકે, મેં નવી સ્ત્રી આણી છે તેના પગ ધોવા માટે પાણી આપ. ને એને કંકુનો ચાહલો કરી અંદર લાવ. તે સ્ત્રી નવી વહુના પગ ધોવા માટે પાણી લઇ ગઇ અને તેના પગ ધોવાનું જણાવી કહયુંકે, મારા નાથે તને વેંચાતી લીધી છે તે પરથી તે મોચણે કહયું કે હું તો મોચણ છું, અને જોડાના પઇસા લેવા આવી છું આ સાંભળી સાહુકાર તથા તેની સ્ત્રીએ પેલી સ્ત્રીના હાથ ઝાલી ખેંચવા માંડી, જેથી ત્યાં આગળ રકઝક અને ખેંચતાણુ થઇ. એટલુંજ નહિ પણ અરસપરસ ગાળોનો વરસાદ વરશી રહયો. જેથી સાહુકારે પોતાના ચાકરોને તેને ઘરમાં લાવવાનો હુકમ કરયો. તેઓ તેને અંદર લાવવા લાગ્યા. લેવોજ તે સ્ત્રીનો છોકરો ત્યાંથી નાશી ગયો, અને ઘેર જઇ પોતાના બાપને સર્વ હકીકત કહી. તે છોકરાનો બાપ દશ વીશ મોચી લોકોને લઇ ત્યાં

આવયો અને સાહુકારને કહયું કે આ સ્ત્રી મારી છે તેથી મને પાછી આપ. તોપણ સાહુકારે તે માનયું નહીં. તેથી મોચીએ સરકારમાં ફરીયાદ કરી. રાજાએ નયાય કરતાંજ તે મોચણ હોવાથી તેને તેના સ્વામીને હવાલે કરી અને સાહુકારને દંડ કરી તે વસુલ કરાવી મોચીને આપ્યો. મોચીતો સંતોષ પામ્યો. પણ દીલગીરી માત્ર એટલી થઇ કે સાહુકારની આબરૂં ગઇ અને તે ખિન્ન થયો.

વાર્તા ૧૭ મી.

ચતુરસેને રાજદાસીને ઠગી.

રાજાએ ફરીથી બીડું ફેરવયું, તે એક દાશીએ ઉંચકયું અને રાજાને કહયું કે, મને હાલ દશ હજાર રૂપીયા આપો એટલે હું આઠ દીવશમાં ચોર પકડી લાવીશ. રાજાએ તિજોરીમાંથી તુરતજ રૂપીયા અપાવ્યા. તે લઇ ઘેર ઘેર જઇ ચાલતાં ચાલતાં કહેવા લાગી કે, દશ હજાર રૂપીયા લઇ કોઇ મને ઉંટનું માંસ આપશો ? રાજાની દાશીને આવી રીતે બોલતા સાંભળી ચતુરની માસીએ તેને પોતાના ઘરમાં બોલાવી. અને પુછયું કે, તારે શું જોઇએ છીએ ? તે પરથી તે બોલી કે ઉંટના માસની મને ઘણીજ જરૂર છે તેથી રૂ. ૧૦૦૦૦) લઇ કોઇ આપે તો સારૂં થાય. પછી માલણે તેને પુછયું કે, આજ ચોરને પકડવા રાજાએ શી રીતે ઠરાવ કર્યો છે ? તે પરથી તે બોલી કે આજ તો બીડું મેં ઝડપ્યું છે. આ બોલ તેના મોમાંથી નીકળે છે એટલામાં ચતુરસેન બહારથી આવ્યો અને તેને કાને આ શબ્દો પડયા. જેથી પોતાને રજુ કરવા માટે આ દાશીએ પાનનું બીડું ઝડપ્યું છે, માટે તેની અચ્છી તજવીજ કરવી જોઇએ, એમ ધારી ચતુરસેને તેને કહયું કે, અહો ! તમારે ઉંટનું માસ દવાને માટે જોઇએ. તેના પઈસા તમારી પાસેથી લેવાય કે ? અરે ! એમા શું બીશાત છે ! ચાલો ઘરમાં આવો. મારા ઘરમાં

ત્રણ ચાર ઉંટનું માસ છે! એમ કહી તેને ઘરમાં તેડી જઇ અચ્છી રીતે કોપરા પાક આપ્યો. પછી તેની આંખે મરચાનો પાટો બાંધીને મધરાત થતા સુધી રાખી છેવટ તેને ઘરમાંથી બહાર કાઢી મુકી. આથી તે દાશીએ જાણ્યું કે નકી એજ તે ચોર છે. એમ ધારી તેના ઘરમાંથી બહાર નીકળ્યા પછી જતી વખત તેને પેશાબ કરી જગા ભીની કરી અને તે ઠેકાણેથી માટીનો લોચો લેઇ ઘેરને નિશાની કરી અને રાજવાડામાં જવાના ઇરાદાથી ઘોરી રસ્તા ઉપર આવી પાટો છોડાવયો અને રાજવાડામાં ગઇ અને મધરાતે બનેલી સઘળી હકીકત રાજાને કહી જે સાંભળી રાજા તો પેટ ભરીને હસવા લાગ્યો. તે કહેવા લાગી કે મેં તે ઘરને નીશાની કરી છે જેથી રાજાએ ત્યાં પહેરો ભરનાર બે ચાર સીપાઇ હતા તેઓને તેની સાથે મોકલ્યા અને દાશીએ કરેલી નીશાની જોવા જણાવયું. તેઓ ત્યાં જઇ જુએ છે તો પાડોશની ચાર પાંચ ગલીઓમાં બધે ઠેક ઠેકાણે ઘેર ઘેર સરખાં નીશાણીના ડીપકાં કરેલાં જણાયા તથા ભીની જગા પણ બધે ઠેકાણે જોઈ. આથી દાશી નિરાશ થઈ પાછી આવી. અને શરમાઇ જઇ કંઇ બોલીજ શકી નહીં.

—o—

વારતા ૧૮ મી

ચતુરે એક ચોકશીને ભભુત ચોળાવી.

ઉપલી વાતને બે ચાર દીવસ થઇ ગયા તોપણ કોઇ બીડું ઉંચકતું નથી, અને સર્વ ઠેકાણે શાંતતા જોઇ ઠગસેને વીચાર કર્યો કે, આમ મારે કયાં સુધી બેશી રહેવું જોઇએ એમ ધારી સમશાનમાં ગયો. તે દીવસે એક બાવા નો વર્ષ ચારેકનો દીકરો મરી ગયો હતો. તેને તે સમશાનમાં લાવી દાટયો. ને દાટવા આવેલા માણસો તેને દાટીને ગયા પછી, ચતુરસેને છોક

રાને ભોંયમાંથી બહાર કાઢયો, અને તેને સારી રીતે ધોઇને ઘેર લાવ્યો. પછી તેને જવાહીરના ખોટા દાગીના ઘાલી સારો રૂમાલ ઓઢાડી ખાંધ પર મુકીને મોટા મોટા વેપારીઓની દુકાન આગળ થઇને સારા સારા સોના રૂપાના દાગીના બાબત તપાસ કરતો એક મોટા ચોકશીની દુકાનપર ગયો, અને તેને પુછ્યું કે તમારી પાસે ઉત્તમ સોના રૂપાના દાગીના હોય તો બતાવશો ? ચોકશીએ તેના પોશાક ઉપરથી જાણ્યું કે આ કોઈ સભ્ય ગ્રહસ્થ છે. કારણ તેના અંગપર પણ ઉત્તમ જવાહીર છે. એમ જાણી લલચાયો. જેથી તેને ગાદીપર બેસાડી પુછ્યું કે, તમે શી ન્યાતી છો ? અને વતન કયાં છે, તથા અતરે પધારવાનું કારણ શું ? ત્યારે ચતુરસેને કહ્યું કે દીલ્હી શેહેરનો હું વેપારી છું. અને દેશાટણ કરવા નીકળ્યો છું. જો આ શેહેરમાં કોઇપણ વસ્તુ ઉતમ અને ભપકાદાર મળશે તો લઇશ, નહી તો પાંચ સાત દીવસ રહી શેહેર જોઇ ચાલતો થઇશ, એથી બે કાર્ય થાયછે એક વેપારનો વેપાર, અને બીજું, શેહેર જોવાશે. પોતાના વતનમાં બેશી રહેવું અને દેશાટણ ન કરવું એ ઠીક નથી. જેને હોશીયારમાં ખપવું હોય તેણે દેશાટણ અવસ્ય કરવું જોઇએ લોકોમાં કહેવાય છે કે, "ફલાણાએ તો સો ઘંટીનો લોટ ખાધો છે" અથવા "સેંકડો ઘાટનાં પાણી પીને તે પાકો થયો છે.', એ વાત યથાર્થ છે કે પરદેશમાં ફરી અનુભવ મેળવ્યા વગર ગમે તેવો હોશીયાર માણસ હોય તોપણ તે ઠોકર ખાઇ જાય છે. એમ ધારી હું અતરે આવ્યો છું. વળી દેશાટન કરવાથી વીદ્વાન લોકોની સોબત થાય છે જેથી દેશોદેશની ભાષા સમજવામાં આવેછે, પ્રખ્યાત માણસોની સાથે ઓળખાણ થાય છે. અને તેમની સાથે સ્નેહ વધે છે. રાજ્ય વ્યવસ્થા ધ્યાનમાં આવે છે. કાયદા કાનુનની સમજણ પડેછે. તથા કયા દેશમાં કયો માલ ઉત્પન્ન થાય છે તે જણાઇ આવે છે તેમજ જુની ભવ્ય ઇમારતો જોવાય છે, એવી રીતના ફાયદા હોવાથી, મારા કુટુંબને

સાથે લઇ પરદેશ નીકળી પડયો છું. અને સાથે પાંચ સાત ચાકર પણ લીધા છે. આ વાત સાંભળી ચોકશી સંતોષ પામ્યો, તથા પોતાના મુનીમ પાસે દુકાનમાંથી ઉંચી જાતના દાગીના મંગાવ્યા. તેમાંથી કેટલાક ચતુરસેને પસંદ કરયા, અને પોતાની પાસેનાં પાંચ લાલ તેણે તેજ વખત બતાવ્યાં. જે જોતાંજ ચોકશી તો સ્તબ્ધ થઇ ગયો. કારણ તેવું એક પણ લાલ તેની પાશે નહોતું. પછી લાલ તથા ચોકશી પાશેથી ઘરેણાં પોતાની પાસે લીધાં અને ત્યાં પડેલી ગાદીપર પેલા છોકરાને સુવાડી ઉપર જરીની સાલ ચાલાકીથી ઓઢડીને કહેવા લાગ્યો કે, "શેઠજી, આ માલ હું લઇ જઇ મુનીમ તથા સ્રીને બતાવું છું. એટલીવાર સુધી આ અમારો રઘુવીરપ્રસાદ ઉંઘમાં છે માટે તેને અતરે રહેવા દઉં છું." શેઠે વીચાર કર્યો કે, પોતાના દીકરાને મુકીને જાય છે તો પછી શો અડચણ છે, કારણ પેટના દીકરા કરતાં બીજી કંઇ પણ વસ્તુ વીશેષ પ્રીય હોતી નથી. વળી એની પાસે જે લાલ છે તે એક એક બાદશાહી ઉભી થાય એવાં છે; તે પરથી એ સારો માણસ જણાય છે એમ ધારી શેઠે તેને જવા દીધો જેથા ચતુરસેન ત્યાંથી ઉઠીને માલણને ઘેર આવી બેઠો.

પછી ચોકશીએ ઘણી વખત સુધી રાહ જોઇ, પણ તે આવ્યો નહીં ત્યારે તેણે તપાસ કરવા માંડી, તો તેના ઠેકાણાની માહીતી નહીં હોવાથી ઘણોજ દીલગીર થયો. એમ કરતાં સાંજના પાંચ વાગ્યા તોપણ તે ગ્રહસ્થ આવ્યો નહી અને તે છોકરો પણ ઉંઘમાંથી ઉઠયો નહીં, જેથી કંટાળી તે છોકરા ઉપર ઓઢેલી શાલ ખેંચીને તે જુએ છે તો તે છોકરો શબવત્ મલમ પડયો. તેમજ તેના અંગપરનાં ઘરેણાં નીહાળીને જોતા ખોટાં માલમ પડયાં. આ જોઇ તેને એકદમ મુર્છા આવી. તેના ગુમાસ્તાએ આવી પાણી છાંટયા બાદ કેટલીકવારે તેને શુદ્ધી આવી ત્યારે હાય હાય કરી રૂદન કરવા લાગ્યો. પછી દુકાનનાં સર્વ માણસોએ મળી વીચાર કર્યો કે આ

વાત સરકારમાં જાહેર કરીશું તો ખુનનો આરોપ માથે આવશે. એમ વીચાર કરી એક વીશ્વાસુ નોકર સાથે તે સબને સમશાનમાં મોકલી ગુપચુપ દાટી દેવરાવવાની ગોઠવણ કરી અને પોતાનું થયેલું નુકશાંન ખમી આબરૂનો બચાવ થયો તેજ મોટો લાભ છે એમ સમજી ચુપ બેઠો.

સંધ્યાકાળે સાત વાગ્યાને સુમારે ચતુરસેન એક નકામી પોટલી બાંધી પોતાની સાથે લઇ શેઠની દુકાને આવ્યો, અને તેણે કહ્યું કે મારો દિકરો ક્યાં છે? ત્યારે સાહુકારને ફાળ પડી કે હવે હું એને શો જવાબ દઉં? તેને આવા વિચારમાં પડેલો જોઇ ચતુરસેને વધારે જોરથી બુમો પાડી પુછવા લાગ્યો જેથી સાહુકારને બીજો રસ્તો ન જડવાથી એકદમ ઉઠી તેને પગે લાગ્યો. અને કહ્યું કે મહારાજ હું તમારો દાસ છું. માટે મને ક્ષમા કરી જીવતદાન આપો. હું મારા દાગીના બદલ એક પણ પૈસો તમારી પાસે માગવાનો નથી. પણ મારા માથાપર વિપરીત પ્રસંગ આણશો નહિં. આપનો ચિરંજીવ દેવલોક પામ્યો તેથી તેણે હમણાંજ મારાવિશ્વાસુ ચાકર સાથે શમશાનમાં મોકલાવી દીધો છે. આ સાંભળતાજ ચતુરસેને જોરથી પોક મુકી અને કહેવા લાગ્યો કે, અરે મારા દિકરાને તમે મારી નાખ્યો? એટલા માટે સરકારમાં જઇ હું હવે જાહેર કરૂં છું. આથી તે સાહુકાર તથા તેના સર્વ માણસો તેને પગે લાગ્યાં. અને તેને ઘણી ઘણી રીતે વીનવી બીજા પણ ઘણા દાગીના આપી સુંગે મોઢે રવાના કર્યો.

વારતા ૧૯ મી.

ચતુરે મચાવેલી ધાંધલ.

રાજા બીડું ફેરવતો નથી. અને મને પકડવા કોઇ હીંમત ધરતું નથી એવું જોઇ ચતુસેને શહેરમાં પુષ્કળ ધાંધલ કરવા માંડી એક દીવસ તેણે વિચાર કરી શહેરના મધ્યભાગમાં એક મોટો બંગલો ભાડે રાખ્યો. અને તે ઠેકાણે સીંધ દેશના રાજા રાણી રહેવા આવવાનાછે. એમ વાચકો ઉડાવી આથી દ્રવ્ય કમાવવાની આશાએ ઘણાક વાણીઆ કાપડવાળા, ફળફળાદી વાળા તેમજ અસ્તરવાળા વિગેરે લોકોએ તેની પાસે આવી અમો સારો માલ આપીશું એમ વિનંતી કરવા માડી. તે બંગલામાં એવી તજવીજ કરવામાં આવી હતી કે મધ્યભાગમાં દીવાનખાનું હતું. ત્યાં ઉતમ બીછાયત કરી. ગાદીઓ, તકીઆ, ખુરશી, ટેબલ વિગેરે ગોઠવી દીધાં હતાં. અને ઉપર છટ બાંધી હાંડી ઝુમર વિગેરે લટકાવી દીધાં હતાં. એક બાજુ ગાદીની પેલી તરફ ભપકાદાર નકશીની પેટી ગોઠવી હતી અને દરેક પેટી પાસે ખડીઓ કલમ, રેતી કલમદાન કાગળ અને મોટા મોટા જમા ખર્ચના ચોપડા ગોઠવ્યા હતા સારાંશ કોઇ પરભારગો માણુસ આવે તેને તો એમજ જણાય કે, આ કોઇ રાજવંશીજ છે તે દીવાનખાના જોડે ઉતર બાજુએ એક મોટો દરવાજો હતો, તેમાંથી અંદર જતા એક બીજું દીવાખાનું આવતું હતું તેમાં પણ એવી વ્યવસ્થા કરી હતી. છટ બાંધીને હાંડીઓ ઝુમર લટકાવ્યા હતાં અને ચારે બાજુએ ભીંતે નાના પ્રકારના ચિત્રોની તસવીરો ટાંગી દીધી હતી. નીચે ઉતમ પ્રકારનો ગલીચો પાથરી દીધો હતો અને તેના વચલાભાગમાં એક સુંદર ટેબલ ગોઠવી દીધું હતું તેમજ તેની ચારે બાજુએ સોંઇવાર ખુરસીઓ મુકી હતી. તેવીજ રીતે કાચ કબાટ વીગેરે નાના પ્રકારનો સામાન પણ સ્વચ્છ રીતે વ્યવસ્થીત ગોઠવી બારણા આગળ એક ભરતકામનો પડદો નાખી અંદર મચ્છરદાનીનો નકશીદાર પલંગ

ગોઠવ્યો હતો. તેનાપર મશરૂની ગાદીઓ નાખી ધોયેલી ચાદરથી પલંગ ને શણગાર્યો હતો. આ પ્રમાણે સર્વ તૈયારી કરી બે પરદેશી ભાઇઓને નોકર રાખ્યા. અને તેમને એવી તાકીદ આપી કે દરવાજાની અંદર મારા હુકમ સીવાય કોઇને આવવા દેવા નહી અને બીજા દશ પંદર નોકર રાખી તેમને વ્યવસ્થાસર કામ સોંપ્યું. જે બંગલો ભાડે રાખ્યો હતો તે ઉપર જણાવેલા સામાન સહીત રાખેલો હતો.

આવી રીતે સર્વ તૈયારી થયા પછી એક દીવસે સંધ્યાકાળે બજારમાં જઇ ભોઇ લોકોનો મીઆનો ભાડે લઇ આવ્યો. અને સાથે પાંચ સાત પરદેશી સીપાઇઓ તથા પાંચ સાત બંદુકોવાળા ભાડે લઇ ગામ બહાર ગયો. આગલે દીવસે તેણે ગામના ઝાંપા પાસે એક આંબાના ઝાડ નીચે એક નાનો તંબુ ઠેકાવ્યો હતો. તેની પાસે આ ભોઇ લોકો સાથે આણેલો મીયાનો લઇ ગયા. અને એક બાજુ પડદો નાખીને તે મીઆનામાં એક વજનદાર ગાંસડી મુકી. પછી પડદા છોડી મીઆનાનાં બારણું બંધ કર્યાં. અને ત્યાંથી સર્વ માણસો સાથે નીકળી બંગલા આગળ ભડાભડ બંદુકથી થતા અવાજ સાથે આવી પાલખીને ઘરમા લેવડાવી. અને ઉપર કહેલા દીવાનખાનાના બારણા આગળ ઉતરાવી સર્વ માણસોને બહાર કાઢયા તથા તે વજનદાર ગાંસડી કાઢી લીધી. પછી ભોઇ લોકોને પૈસા આપી તેમને રજાઆપી. આ પ્રકારે સર્વ તજવીજ કરેલી જોઇ પાડ પાડોશીએ જાણ્યું કે રાણી આવવાનાં હતાં તે આવ્યાં.

બીજે દીવસે ચતુરસેને સુંદર પોશાક પહેરી એક સીપાઇ સાથે શેહેરના તમામ મોટા મોટા વેપારીઓ, ઝવેરીઓ વીગેરેને પોતાનો માલ વેચવા માટે બોલાવ્યા. તેથી મોતીવાળા, ઝવેરી, કાપડવાળા વેપારીઓ પોતાનો ઉત્તમ માલ બતાવવા માટે લઈ આવ્યા, જેથી ચતુરસેન તે માલ લઇ અંદર દીવાનખાનામાં જઇ જાણે કે કોઇની

સાથે કંઇ વાત કરી માલ બતાવતો હોય તેમ ડોળ કરવા લાગ્યો. આવા પ્રકારનો તેનો કૃતીમ ઠાઠ જોઇ સરવ વેપારીઓને તેના પર બીલકુલ અંદેશો આવ્યો નહીં. પછી તેણે વેપારીઓને કહ્યું કે, બાઇ સાહેબ કહે છે કે આ તમામ માલ જાંગડ કીંમતની નોંધ કરીને અતરે રાખો. તેમાંથી અમોને જે પસંદ પડશે તે રાખી બાકીનો માલ કાલે પાછો આ પીશું.કારણ માલ મરજી મુજબ ન મળે તો પછી તે કામનો શો ? વળી હાલના સમયમાં માલમાં ઘણો દગો ફટકો થાય છે. તેથી તમારી નજરમાં આવે તો મુકી જાઓ, નહીં તો લઇ જાઓ. આ ઉપરથી ત્યાં ભરાયલા સઘળા વેપારી લોકોએ વીચાર કરયો કે, આ જગાએ આટલો બધો ઠાઠ છે અને વળી પોતે ખાસ રાણી સાહેબ માલ રાખવાને માટે કહેછે, તેથી માલ અતરેજાંગડ મુકી જવામાં કંઇ અડચણ નથી. એમ વીચારી સરવે પોત પોતાનો માલ ત્યાં મુકી ગયા. અને અચ્છો વકરો થશે. એમ ધારી બીજાદીવસની રાહ જોતા બેઠા. આણી તરફ ચતુરે તમામ માલ તેજ દીવસે માલણને ઘેર લઇ જઇ છેવટ ભાડું પણ ઘરધણીને ચુકવી આપી ત્યાંથી નીકળ્યો અને માલણને ઘેર આવી સ્વસ્થપણે બેઠો.

બીજે દીવસે બપોરે સરવે વ્યપારી ત્યાં આવીને જુએ છે તો ત્યાં આગળ કોઇ પણ માણસ મળે નહીં. ત્યાંથી આગળ દીવાનખાનાં માં ગયા તો ત્યાં પણ કોઇ ન મળે જેથી હાંકો મારવા માંડી પણ ત્યાં હોય કોણકે સાંભળે ? જેથી તમામ વેપારીઓ તો દીગમુઢ જેવાજ થઇ ગયા.પછી કેટલાકે ત્યાં બાજુબાજુ તપાસ કરયા છતાં કંઇ પત્તો નહીં લાગવાથી તે ઘરના માલીક પાસે ગયા અને તમામ હકીકત કહેતાં તેણે કહ્યું કે,એ તો કાલેજ ભાડું ચુકવી આપી દેશ ગયા છે. આ સાંભળી તે બધા વેપારીઓ મળી ફરતા દશદશ ગાઉ સુધી માણસો તપાસવાને માટે મોકલ્યા, અને બીજી તરફ કોટવાલને બધી હકીકત જાહેર કરી તેનું

પણ તે ઘેર જઇ તપાસ કરયો, પણ કંઇ પતો લાગ્યો નહીં, અને મોકલેલા માણસો પણ બીજે દીવસે સાંજે રખડી રખડી ભુખ્યા ને તરસ્યા કંઇ પણ પત્તો મેળવ્યા સિવાય પાછા આવ્યા, જેથી સરવ વેપારીએ કપાળે હાથ દઇ બેઠા.

આ વાત રાજાએ સાંભળી ત્યારે તેપણ ઘણો દીલગીર થયો. અને વીચારમાં પડયો કે, ગામમાં ઠગનું કામ કરનાર જે પેદા થયેલો માણસ છે તેજ એ હોવો જોઇએ ? પણ તેને કંઇ પણ રસ્તો નહી સુઝવાથી પોતાને અપકીર્તીનો ડાઘ લાગેલો જાણી ગીરમય પામી ચુપ બેશી રહઓ

વારતા ૨૦ મી.

ચતુરસેને એક સ્ત્રી પુરૂષને ઠગ્યા.

એક દીવસ ચતુરસેને કેટલીક ખોટી જણશો લઇ સવારે આઠ વાગતાના સમયે સરસ અને સ્વચ્છ પોશાકથી સજ થઇને તે એક ગ્રહસ્થને ઘેર ગયો. તે ગ્રહસ્થની વય શુમારે પચાશેક વરષની હતી, અને તેના લગ્ન બીજીવારના થયેલાં હોવાથી તેની આ હજી કોમલ નાજુક અને મનોરમાં સરખી લાગતી હતિ. તે મનોરમાને એક બાળક થયું હતું. આ મનોરમા રતી રંભા સરખી સુંદરીનો પતી સાધારણ રીતે શ્રીમંત હતો. તે ખેતીવાદીનો અને સોનબાઇ લઇ રૂપાબાઇ દેવાનો ધંધો કરતો હતો, આ વ્યાજ વટાવના ધંધાથી તેને પુષ્કલ પેદાશ હતી તેથી તે બધી વાતે સુખી રહેતો. પોતાના બાપદાદાઓના સમયમાં બંધાયલું જુન ઘર પડી જવાથી તેણે બી

જુનું નવું અને રોનકદાર ઘર બંધાવ્યું હતું. તે ઘરના ઉપલા ભાગમાં કચેરીની બેઠક બનાવી હતી. ઘરના આંગણામાં એક નહાનો સરખો ફુલોનો બગીચો પણ બનાવ્યો હતો. ત્યાં આપણી વારતાનો નાયક ચતુર ઠગારો જઇ ચડ્યો. પણ તેના જોવામાં કોઇ માણસ નહીં આવવાથી નીચે બાંધવામાં આવેલા ઘોડાઓમાંથી એક ઘોડાના ગળામાંથી દોરડું કાપી નાખી હાંકી મુક્યો. પછી આ ફક્કડભાઇ ખટાક ખટાક કરતાં મેડી ઉપર ચડ્યા અને કચેરીમાં દાખલ થઇ, કચેરીના અધીપતીને નમસ્કાર કીધા. ચતુરને જોતાંજ તે સાહુકારને એમ જણાયું કે આ કોઇ રાજવંશી રત્ન છે તેથી તેનો આદર સત્કાર કરવો જોઈએ એમ વાચારી પોતે ઉભો થઇ તેના હાથ ઝાલી તેના લાયક તેને માન આપી પોતાની બાજુમાં બેસાડી તેને આવવાનું કારણ પુછ્યું ચતુર ઠગસેને કહ્યું કે, 'હું તમારે ત્યાં કેટલાક દાગીના ગીરો મુકવા આવ્યો છું.' તે સાંભળી તે શેઠે કહ્યું કે, 'ઠીક છે. મારો તો એજ ધંધો છે. બતાવો જોઇએ તમારા દાગીના.' ડાહ્યા ઠગસેને જાણે પોતાની સાથે આણેલી પોટલી છોડવા માંડી હોવની તેવો ડોલ કરીને કહ્યું કે, 'અહો શેઠજી! આપ ઘોડાઓ રાખો છો કે શું?' તે વ્યાજ ખાઉં મારવાડી શેઠે કહ્યું કે 'કેમ? તમારે શું કામ છે?' હવે બાજી જામી એવું ધારી ઠગે કહ્યું કે, 'તમારા ઘરના આંગણાના અંદર હું દાખલ થયો તે વખતે એક કાળા રંગનો ઘોડો તમારા ઘરમાંથી નીકળી ઉભે રસ્તે જતો હતો.' આ સાંભળતા તે શેઠે કહ્યું કે, 'આજે ચાકર ગામડે ઘી લેવા ગયો છે, [illegible] ઘોડાની સંભાળ કોણ રાખી શકે? હું ઘોડાને પકડી લાવું ત્યાં સુધી તમે અહીંથી જશો નહીં.' એટલું કહીને તે ઘોડાના શોધમાં ગયો. એટલામાં તેના સ્ત્રીએ કચેરીમાં ડોકયું કરીને

ઠગસેન ધુતારાને પુછ્યું કે, 'અહો પ્રવાસી ! એ અમારા ક્યાં ગયા ? ઠગે કહ્યું કે, 'શેઠાણી ! એ તમારા ! તમે નહાના ! અને એ મ્હોટા ! તમારા શા સગા થાય ? તેણે કહ્યું કે, એ તો મારા ઘરવાળા થાયછે. આ સાંભળી ચતુરસેન હસીને કહેવા લાગઓ કે, આહો કેવો ચમત્કાર છે ! અરે પરમેશ્વર, તું શું કરે છે ? જે ઠેકાણે સર્વ વાતે સુખ અને સર્વ વાતે અનુકુળતા, તેવી જગાએ, કંઇ ને કંઇ પણ વિપરીત વાત દેખાઇ આવે છે. ધન્ય છે ! હે નશીબ તનેજ ! આ સાંભળતાજ તે સ્ત્રી બોલી તમે આમ સંશયયુકત કેમ બોલોછો ? મને ખુલ્લે ખુલ્લું કહો, જેથી સમજણ પડે. આ આપના આશ્ચર્યકારક શબ્દોથી હું ઘણીજ ભ્રાન્તીમાં પડી છુ, માટે મહેરબાની કરીને ખુલે ખુલ્લું કહો. વીલંબ શા માટે કરોછો ? ચતુરસેન બોલ્ઓ, હમણાંજ આ રસ્તેથી કોઇ એક કાળી કુબજા જેવી, શરીરે લઠ્ઠ, કુરૂપ, અને વળી એક આંખે તો આંધળી એવી, સ્ત્રી આવી, અને તમારા સ્વામીનાથે તેને જોતાંજ મોં મલકાવયું. એટલુંજ નહી પણ તેણે ઇશારત કરતાંજ એ ભાઈ સાહેબ મને અતરે બેસાડી કયારથી તેની પાછળ દોડયા છે. અરેરે, એ કેવા દુષ્ટ પુરૂષ તમારા સરખી ઉતમ સુરેખ સ્ત્રીને મુકી દઇ આવી જેના સામું કોઇ થુંકે પણ નહી એવી કુબ્જાપર તે મોહી પડયો! એ મને નવાઇ લાગે છે. પણ અમારે વચ્ચે બોલવાનું શું કામ? આ શબ્દો સાંભળીને તે સ્ત્રીને પોતના સ્વામી પર ઘણીરીસ ચઢી. જેથી ચતુરસેનને ઘર સાચવવા માટે ત્યાં બેસવાસારૂ વિનંતી કરી અને પોતે ચતુરસેનના બતાવેલા આડે મારગે પોતાના સ્વામીને ખોલવા ગઇ. આણી તરફ કેટલીક વખત પછી તે ગ્રહસ્થ ઘોડો લઇને આવ્યો અને તેને ઘોડારમાં બાંધી ઉપર આવી ચતુરસેનને કહ્યુ કે,આજ મને ઘણું નુકશાન થાત; પરંતુ તમે મારાપર ઘણોઉપકાર કરયે

એટલામાં ચતુરસેને કહયુ કે હમણા ઘરમાંથી એક ગોરી સરખી બાઇ તમે કયાં ગયા ? એમ પુછવા આવી હતી તે કોણ હતી ? તે ગ્રહસ્થે કહયુ, મારી સ્ત્રી. આ સાંભળી ચતુરસેન હસીને કહેવા લાગ્યો કે શું નશીબ છે? જુઓ જે ઠેકાણે ખાવા પીવાનો પૂર્ણ વૈભવ તે ઠેકાણે આવુ જ અંધેર !' આવું તેનું સંશયયુકત ભાષણ સાંભળી તે શેઠે પૂછયું કે, 'શું છે ? તે ખુલ્લે ખુલ્લું જણાવો.' ઠગે કહયું કે, 'આવી હતભાગી સ્ત્રીને તમારા સરખો સુંદર અને મનોહર કાંતીવાન અને ધનવાન પતી મળવા છતાં તેની તુલના ન કરતાં એક હબસી જેવા માણસને જોતાજ હસતી હસતી તેની પાછળ દોડી. કેવો અન્યાય !' એ શબ્દો સાંભળતાજ શેઠના ગુસ્સાનો પાર રહયો નહીં. આંખો લાલ પીલી કરી ઘરને ધમધમાવી મુકયું. અરે રાંડ હાથમાં આવ પછી તારી વાત ! આમ લવારો કરતો એક મજબુત લાકડી લઈ ઠગસેનને પુછયું કે, ભાઇ ! તે ભુંડી બારજા કયે રસ્તેથી ગઇ ?' જે રસ્તેથી તે સ્ત્રી ગઈ હતી તે રસ્તો ન બતાવતા ઠગસેને તેથી ઉલટોજ રસ્તો બતાવ્યો. તે રસ્તે તે શેઠ દોડયો. હવે ઘરમાં કોઇ નથી. જેટલુ લેવાય એટલું લે. ગભરાઇશમાં. આ ઘર તારૂજછે આ ઘરનો માલ પણ તારો જ છે. શું જોય છે ? થા સાવધ. આવો વીચાર કરી ઠગે શેઠની ગાદી ઊપર પડેલી કુંચીઓ લઈ ઝડપથી ત્યાં પડેલી તીજોરી ઉધાડી દર દાગીના તથા રોકડ જે હાથમાં આવ્યું તે લઇ નીકળી ગયો, અને પોતાને ઠેકાણે જઇ સુતો.

પહેલાં ધણી ધણીઆણીતો એક મેકને શોધી શોધીને થાકય પણ કોઇને કોઇનો પતો ન લાગવાથી થાકયા પાકયા, લોથ પોઠ બની ગુસ્સામાં ને ગુસ્સામાં ઘેર આવ્યા. એક મેકને જોતાજ એક મેકના ગુસ્સાનો પાર રહયો નહીં. આંખ ચડાવીને શેઠે પોતાની સ્ત્રીને કહયુ

કે, 'અરે રાંડ! કયાં લોડા ઉંપર આશક પડી તેની પાછળ દોડી હતી તે તો કહે?' હા! હા! હવે બહું થયું? બહુ બોલાવશો નહીં? તમે એવી કઇ રાંડ કુબજા ઉપર મોહીત પડયા હતા કે તેને જોતાંજ ચાર ચાર આંખો કરી તેની પાછળ દોડયા હતા' આમ બંને એક બીજાને મેણા ટોણા મારતા અંતે થાકયા. બંને શાંત થયા. શેઠ કચેરીમાં જઈને જુએછે તો ચટાચટ મેદાન જણાયું, તીજોરીમાં ઉંદરોને દોડતા જોઇ શેઠના હોંશકોશ ઉડી ગયા. અને મનમાં વીચાર કર્યો કે દાગીના ગીરવી મુકવા આવનાર માણસનુંજ કારસ્તાન છે. અમને બંનેને આડું અવળું સમજાવી ઘર બહાર કાઢી પાછળથી ઘર લુટી ચાલી ગયો. અરે લોભ તારો કંઇ થોભ છે. લોભે લક્ષણ જાય આવી કલ્પના કરયા પછી તે તરત રાજા પાસે જઇ ફરીયાદ કરી. તે સાંભળી રાજા પણ ચીંતામાં પડયો અને તેજ વખતે દરબાર ભરી પાનનું બીડું ફેરવ્યું. અને ઉપરથી જણાવ્યું કે જે માણસ આ ચોરને પકડી આપશે તેને તેની મરજી મુજબ રૂપીઆ દશ હજારનું ઇનામ આપવામાં આવશે. આ સાંભળી સુબા સાહેબને કાટો ચઢયો. અને તે કાંટાના આવેશમાં આવીને બીડું ઉઠાવી ચાત્રી જાહેને કહયું કે, 'જો હું એ ચોરને નહીં પકડી આપીશ તો તેને બદલ રૂપીઆ એક હજારના દંડ આપીશ. આ પ્રમાણેનો ઠરાવ થયા પછી દરબાર બરખાસ્ત થઇ.

—o—

વારતા ૨૧ મી

સુબા સાહેબને આસમાનના તારા બતાવ્યા.

આજની દરબારમાં મુછપર હાથ મુકીને દસ હજાર રૂપીઆ મેળવવાની લાલચથી ઠગને પકડવાનું બીડું સુબા સાહેબે ઉપાડયું છે એ વાત માલણે ઘેર આવી ઠગને કહી. મધરાત થતાંજ ઠગ ઘરમાંથી બહાર નીકળ્યો અને જે ઠેકાણે સુબો રોન ફરતો હતો ત્યાં આગળ આવીને કહ્યું કે, 'સાહેબ ! જે ચોરને પકડતા નકે નેજા પાણી ઉતરયા. તે ચોરને હું ઓળખું છું. તેણે મને ચોરેલી મીલકતમાંથી ચોથો ભાગ આપવા કબુલ કરેલું છતાં આજ તે આપવા ના કબુલ થયો છે, અને તેથી અમારી વચ્ચે સખ્ત મારામારી થઇ છે. જો આપ મારી મરજી મુજબ વરતશોતો હું તે હરામખોરને પકડી આપીશ.' તેની મરજી મુજબ વરતવાને સુબો કબુલ થયો. દીશાએ જવા માટે લોકો સારૂં જે જગાએ જાજરૂં બાંધ્યા હતા તે જગાએ એકલા સુબાને લઇ જઇને કહ્યું કે, 'આ ગુણપાટના કોથળામાં તમે સંતાઇને બેસો.'–આમ કરવાની તેની એવી મતલબ હતી કે, જો તે તેમાં સંતાયતો તેનાં ગળા સુધી આવ્યા પછી તેને એવો ફાંસો દેવો કે જેથી તેનું મરણ ન થાય. અને બુમ ન પાડતાં બહાર પણ નીકળી શકે નહીં–હું અને તે ચોર જે વખતે તમારી આગળ આવીએ કે તરતજ તમે કોથળામાંથી બહાર નીકળી તેના ઘોડાની લગામ પકડી લેજો.' આ સાંભળતાજ સુબો કોથળામાં પેઠો. ઠગે તરત સુબાનું માથું બહાર રખાવી કોથળાનો કરેલો ફાંસો ખેંચી લીધો તથા અધુરામાં પુરૂં સુબાના મોપર રૂમાલ નાખી ગળે બીજો પણ હલકો ફાંસો દીધો, જેથી તેનાથી બોલી તથા ચાલી પણ શકાયું નહીં. અને એક નરકનો ટોપલો કોથળાની પ

છળ બાંધી ચતુર ઠગ મો મલકાવતો અને સુબા સાહેબની અકલ ઉપર હસતો હસતો માલણને ઘેર આવી સુઇ ગયો.

આ શું થયું ! તેને આવતા એટલી બધી વાર કેમ લાગી ! જરૂર દગો થયો ! પકડવા જતા હું જ પકડાઇ ગયો. ખરો ચોર તેજ ! બીજો કાઇ નહીં ! અલ્યા ચોર તેં મને સખ્ત રીતે આ કોથળામાં સપડાવ્યો છે જેમાંથી બહાર નીકળવા માટે મેં અનેક યુકતીઓ કરી જોઇ પણ તે યુકતીઓ નીષ્ફળ ગઇ ! હાય ! હવે મારી શી દશા થશે ! અલ્યા ચોર તારૂં સત્યાનાશ જજો ! આમ બકતો બકતો બકતો તે જમીન પર આડો પડી આલોટતો આલોટતો શેહેર તરફ જાય છે ત્યાંજ તે એક મોટી ઊંડી ખાડમાં પડયો. કે જ્યાંથી નીકળી શકાયુંજ નહીં.

સહવાર થતાંજ આ ખબર રાજાને કાને ગઇ. રાજા તે ખાડ પાસે આવી ખાડમાંથી કોથલાને બહાર કહાડી ઉઘડાવી જોયું તો અંદર સુબા સાહેબને બેઠેલા જોયા. આ ઠઠારો જોવાને ઊલટેલી મેદનીને જોઇ સુબા સાહેબ શરમાઇ ગયા. શરમાતો શરમાતો સુબો દરબારમાં આવ્યો. સુબાની હકીકત સાંભળી રાજા હેરત પામી જઇને એવો ઢંઢેરો પીટાવ્યો કે જે ચતુર ઠગને જીવતો પકડી લાવશે તેને દસ ગામનું ઇનામ આપવામાં આવશે. એમ જણાવી બીડું ફેરવતાં બપોર થતાં સુધી કોઇએ બીડું ઝડપ્યું નહીં.

વાર્ત્તા ૨૨ મી.

મનની મનમાં રહી.

લોભ કોને નથી ? ધનના લોભ માટે લોકો પોતાના અનેક રંગ બદલાવે છે. ધનના લોભ માટે અનેક લોકો ધરમને નામે ઢોંગ કરી ભોળા લોકોને ભોળવે છે. ધનના લોભ માટે પાદરીઓના બાઈબલનામાંથી તરજુમાં કરી ભોળા લોકોને ઠગે છે. જેને ધરમનું જ્ઞાન નથી, શાસ્ત્રનું ભાન નથી, સંસ્કૃતનું જ્ઞાન નથી, તે લોકો આજે મહા ઉપદેશકો બની ભોળા સ્ત્રી પુરૂષોને ઠગે છે તે શામાટે ? ધનના લોભ માટે ? જે માણસ એક નીચમાં નીચ વેશ્યાની કમાઇ ખાવાનો ધંધો કરતો હતો તે આજે એક મહાન સંતરૂપ ધારણ કરી પોતાના પાપી પેટનો ખાડો ભરી રહયો છે એ શું ઓછું પાપ છે ? લોભ ! લોભ ! એ માણસ માત્રનો દુસ્મન છે ! તેમ આ ખબર રતીમંજરી નામના વેશ્યાને થતાજ તેને પણ ધન સંપાદન કરવાનો લોભ થયો. લોભે ઉપાડી તેને એકદમ દરબારમાં ઝોંકી, લોભને વશ થયેલા વેશ્યા સારા સારનો વીચાર ન કરતાં એકદમ બોલી ઉઠી કે, 'હે રાજન ! અ યંત શરમની વાત છે કે આપના રાજ્યમાં આવા ચતુર અને બહાદુર પુરૂષો ઠગાય છે. મહારાજ ! જો આપ હુકમ કરશો તો હું સ્ત્રી જાતી છતાં તેને પકડી આપીશ.' એમ કહી બીડું ઝડપ્યું તે જોઇ રાજાએ તેને શાબાસી આપી દરબાર બરખાસ્ત કીધી,

વેશ્યાએ ચતુર ઠગને પકડવાના સોગદ ખાધા છે એ ખબર માલણને થતાં માલણ તરત ઘેર દોડી આવી ઠગસેનને કહેવા લાગી કે, 'એ ઠગ ! રતીમંજરી નામની વેશ્યાએ તને પકડવાનું બીડું ઝડપ્યું છે તે કોણ છે તેને તું ઓળખે છે ? તે મહા ઠગારી છે ! તે ઠગારીનો ઠગારો યાર જે જોષી આપણી બાજુના મંદીરમાં બે

સી સ્ત્રીઓ પુરૂષોને પગે ... માલ કઢાવી રહયો છે. માટે તેને આજે બરાબર ભભુત ચોળાવજે !' ઠગે વેસ્યાના કુટુંબના માણસોની પુછપરછ માલણ પાસેથી કરી લઇને કહયું કે, 'માસી ! મોરનાં ઇંડાને કદી છોતરવા પડતાં હશે ?' ઠગસેન ભાઇ મહા ભગત બન્યા ! ગળામાં માલાઓ લટકાવી દીધી છે, બંને હાથમાં બે બે રૂખાઓ રહી ગયા છે. અને નારાયણ! નારાયણ! ભજ ગોવીંદા ! કરતો કરતો તે નાયકાને ઘેર આવીને આવરો બાવરો બનીને છટો પાટ થઇ બુમ મારી રડવા લાગો, રડતા રડતા કહયું કે, 'અમારા ગુરૂજી તે તમારા યારજીને મહા બ્યાધી રૂપ સનેપાત થયો છે તે જોઇ તેના બાગ રૂપી ભક્તો તેનો ખજાનો લુટી લવાને ગુરૂજીને વીટાલીને બેઠા છે. તેની ખબર તમને દેવા માટે તમારા સ્નેહી લાલા ભક્તે મને મોકળ્યો છે.' પોતાના યારના આવા માઠા સમાચાર સાંભળતાજ ઠગારી નાયકા ગણીજ ગભરાઇ ગઇ અને એક દમ ઘરમથી બે ત્રણ કુટણીઓને સાથે લઇ રડતી ને કકળતી યારને ઘેર જવા માટે નીકળી, તે વખતે વેષધારી ભક્તરાજ ઠગ તેની સાથે અડધા રસ્તા સુધી ગયા પછી કહયું કે, 'ભક્તાણીજી ! તમે ઘેર જાઓ ઓટલામાં હું વઇદને લઇને આવું છું. એટલું કહી ચતુર પાછો ફરી તરતજ તે ઠગારી રાંડને ઘેર આવ્યો અને તેની દાસીને કહયું કે, તારી ભક્તાણી શેઠાણીએ કહેરાવ્યું છે કે, કદાચ આ ભયંકર વખતે મારે રાજા પાસે જવાની જરૂર પડશે, માટે મારા તમામ દાગીના તથા ઉંચામાં ઉંચો પોષાક, પાળેલી છોકરી જે રૂપવંતી છે તેને આપીને મારી સાથે મોકલો.' આ વાત દાસીને ખરી લાગવાથી તેણે તરત રતીમંજરીના મંગાવ્યા પ્રમાણે તમામ વસ્તુઓ આપી રૂપવંતીને વેષધારી ચતુરની સાથે મોકલી. રસ્તે ઠગે તે છોકરીને ચોરનો

ભય બતાવી તેની પાસેના તમામ દાગીના અને પોષાકો લઇ લીધા. પછી આડી અવળી ગલીમાં થઇને જતાં તેને ભુલથાપ ખવરાવી ઠગ ત્યાંથી નીકળી માલણને ઘેર જઇ સુતો.

ઠગ ભગત બગ રૂપ ધારણ કરી સ્ત્રી પુરૂષોને ઉપદેશ કરી રહ્યો હતો એટલામાં રતીમંજરી આવી તેને જોતાજ ભોઠી પડી ગઇ. અને તેને ન મળતાં પરબારી પોતાને ઘેર ગઇ. ઘેર આવી જુએછે તો પોતાના તમામ દાગીના, પાળેલી છોકરી અને ઉંચા પોષાકો એ તમામ ચોર લઇ ગયો છે. હું ગામને લુટતી હતી તે મને લુટી ગયો, મારો માલ કોઇ ન ખાય, તેનો માલ ખાનાર કેવો જબરદસ્ત હશે ? હાય ! મનની મનમાં રહી ! માલ ગયો લાજ ગઇ અને ઉપરથી ફજેતી થઇ. આમ લવારો લવી રહી છે એટલામાં તે પાળેલી છોકરી રડતા રઝળતી આવી અને વીતેલી બધી વાત કહી. આ કરમ કથા ચાલી રહી છે એટલામાં નરકને ઠેકાણે સ્વરગ અને સ્વરગને ઠેકાણે નરક બતાવનાર બગરાજ આવી ચઢયા. તે પણ આ વાત સાંભળી હસીને કહેવા લાગો કે, 'હશે ! એમાં શું થયું ? આપણે રોજ લોકોને ચુનો ચોપડાવીએ છીએ ? તો એક દીવસે ચોપડવો પણ પડે. પછી બીજે દીવસે રાજાને જઇને આ બનેલી વાત જણાવી, જેથી રાજા ઘણોજ વીસ્મય પામ્યો.

વારતા ૨૭મી.

વેષધારી વાણીઓ.

પોતાને પકડવાને કોઇ હામ ભીડતું નથી એમ જાણીને ઠગે શ્રીમંત વાણીઆનો વેષ ધારણ કરી એક હજાર સોનાની અને એક હજાર પીતળની મોહોરો લઇ બે સરખી કોથળીઓમાં જુદી જુદી ભરીને તે એક ભાડુતી ચાકરને માથે મુકી, પોતાનિ સાથે લઇ ફર તો ફરતો એક ઝવેરીની દુકાનપર ગયો. આ વેષધારી શ્રીમંત વ ણીકને જોતાંજ ઝવેરીએ માન સહીત બેસાડી પુછ્યું કે, 'શુ જોઇ એ છે?' ત્યારે તેણે કહયું કે, 'મને ઉંચા પ્રકારનાં મોતી અને દા ગીનાની જરૂર છે.' આ સાંભળી તે ઝવેરીએ કીંમતી મોતી અને દાગીચા લાવી તેની આગળ મુકયા. તેમાંથી જે પસંદ પડયા તે એક હજારજ મોહોરોની કીંમતના તેણે ખરીદ કરી તેની કીંમત ઝવેરીને ગણી આપી. જતી વખતે તેણે કહયું કે, 'આ દાગીના હું રાજાની કુંવરી માટે લઇ જઉં છું. જો તે તેને પસંદ પડશે તો રા ખીશ, નહીં તો પાછા આપીશ.' આવું તેનું બોલવું સાંભળી ઝવેરીએ તેને કહયું કે, 'આ મોહોરો તમેજ તમારા હાથે કોથળીમાં ભરો અ ને આ પેટીમાં મુકી જાઓ. આજનો દીવસ હું એ કોથળીને હાથ લગાડીશ નહીં. જો આ માલ પસંદ ન પડેતો સાંજ સુધીમાં પાછો લાવજો અને જો તમે સાંજ સુધીમાં પાછો નહીં લાવશોતો આવતી કાલે તે પાછો લઇશ નહીં.' આ સાંભળી ઠગે તે મોહોરો કોથળીમાં ભરી અને તે સાહુકારની નજર ચુકાવી ચાલાકીથી પીતળની મોહોરો ની કોથળી આગળ કરી તથા તેનાંપર પોતાનો મોહોર શીકો મારી પો

તાના હાથથીજ તે ઝવેરીની પેટીમાં મુકી, માલ અને બદલી લીધેલી સોનાની મોહોરોની કોથળી લઇ ઠગ રસ્તે પડી ગયો.

બીજે દીવસે ઝવેરીએ પોતાના માલ રાજકુંવરીને પસંદ પડ યો છે એમ સમજીને પેટીમાંથી કોથળીને બહાર કાઢી. પરંતુ તે ઉ ચેકતાજ વજનમાં હલકી લાગવાથી તેના મનમાં સંશય ઉત્પન્ન થ યો, જેથી તેણે તે કોથળી છોડી જોઇતો, અંદરથી સોનાની મોહો રોને બદલે પીતળની મોહોરો નીકળી ! આ જોતાજ તે ઝવેરી ગુ સ્સામાં ને ગુસ્સામાં તે કોથળી લઇ રાજા પાસે ગયો અને તેને બ ધી હકીકત કહી સંભળાવી, આ બીના સાંભળતાજ રાજા શુન્યકાર જેવો બની ગયો.

વાર્તા ૨૪ મી.

વેષધારી મહારાજની સ્વારી.

એક દીવસે ઠગે વીચાર કીધો કે આજ તો કોઇપણ ઠેકાણે અચ્છી રીતે હાથ મારવો. એમ ધારી ઠગે વલ્લભી પંઠના મહારાજ નો વેષ ધારણ કરી મોટા આડમબરથી એક ધનાઢય સાહુકારની દુ કાન આગળ જઇ પાલખી ઉભી રાખિ. આ નવ [illegible] મહારાજ જોતાજ તે સાહુકાર તેના તેજમાં અંજાઇ જઇ ગાદીએથી ઉભો થઇ નીચે ઉતરી આવી હાથ જોડી કહ્યું કે, 'મહારાજ ! શી આજ્ઞા છે.' વેષધારી મહારાજે તેના હાથમાં પાનનું બીડું આપી કહ્યું કે, 'શેઠજી ! તમારા નામની એક પાંચ હજાર રૂપીઆની હુંડી આવી છે તેનાં નાણા ભરપાઇ કરી આપો.' શેઠે કાંઇ પણ પુછયા ગાછયા વગર ના ણા ગણી આપી હુંડીનું પોખું માગ્યું. ઠગે પોતાની પાળખીની બે

ઠકની નીચે રાખી મુકેલા કેટલાક કાગળો બહાર કાઢી જોઈને કહયુ" કે, 'હુંડીતો મંદીરે રહી ગઈછે માટે આપના મુનીમને મારી સાથે મોકલો તો તેને આપી દઉં.' સાહુકારતો તેના આડમબરથી પ્રથમથી જ અંજાઇ ગયો હતો પછી વધુ પુછેજ શાનો ? તેથી રૂપીઆ પા છા ન માંગતા તેની સાથે પોતાનો એક ચાકર મોકલ્યો. તે માણુ સ અને રૂપીઆ પોતાની સાથે લઇ ચતુર ઠગ મનમાં હસતો હસતો અને હુંડી લેવાને સાથે આવેલા માણુસને ધોરાજીનો ચોક્કાર ઓઢાડ વાનો રસ્તો શોધતો ચાલવા લાગો. એટલામાં એક આડી ગલી આવી તેમાં પેઠો. આગળ ચાલતાં એક મારવાડીની દુકાન તેની ન જરે પડી તે જોતાજ તેણે તે માણુસ પાસેથી રૂપીઆની થેલી મ ગી લઇ કહયું કે, 'મેહેતાજી ! અંદર જઇ હુંડી લાવું ત્યાં સુધી ત મે અહીંજ બેશજો.' તેણે એટલુંજ કહી ઠગ પાલખીમાંથી નીચે ઉ તરી દુકાનમાં ગયો મારવાડીને કહયું કે, 'શેઠજી ! મહેરબાની કરી ને મને એક બે કલાકને માટે બે હજાર રૂપીઆ આપો, કારણુ કે તે મારે એક વેપારીને આપવાની જરૂર પડી છે. તેના બદલ આ મારી શાલ્મો અને તેના ચાર બોંધઓને તમારી દુકાન ઉપર રાખી જઉં છું. દરબારમાં ગયા પછી મારા નવનીત નામના નોકર સાથે વ્યાજ સમેત તમારા રૂપીઆ મોકલી આપીશ.' વ્યાજખાઉ મારવાડી તેનો ઠાઠ માઠ અને દે દમામ જોઇ મીણુ જેવો બની જઈને કહયું કે, 'રૂપીઆ આપવાનો કાંઇ વાંધો નથી. પણુ અમારા રોવાજ મુજબ રૂ પીઆ સો વધુ લેશું. કબુલ કરોતો આપું.' ઠગે કહયું કે, 'એમાં શી મોટી વાત છે ! જેમ તમે રાજી થશો તેમ હું તમને રાજી કરીશ.' લાભીઆ બાપ ધે નોઆએ તરત તીજોરી ઉગાડી બે હજાર રૂપીઆ ગણી આપ્યા. રૂપીઆ લઇ ઠગે કહયું કે, 'શેઠજી ! મારા સરખું કા

મકાજ હોયતો અગાઉ બગાઉ લઈબકરણીઆની દુકાને આવજો.
એટલુ કહી ચતુર ઠગ પાછલે રસ્તેથી પોબારા ગણી ગયો.

હુંડી લેવા ગયેલો માણસ હજી કેમ ન આવ્યો ? તેથી તે સાહુકાર તેના વીચારમાં પડયો. પણ કાંઈ સુઝયું નહી તેથી તે સાહુકાર તેની શોધ કરવા માટે નીકળ્યો. શોધતો શોધતો તે સાહુકાર મારવાડીની દુકાન આગળ આવ્યો. એટલામાં તેની નજર મારવાડીની દુકાનની સામે ખાલી પડેલી એક દુકાનના ઓટલા ઉપર બેઠેલા પોતાના મેતાને જોયો. તેથી સાહુકારે તેને પુછયૂં કે, 'અંહી કેમ બેઠા છો ? હુંડી કયાં છે ?' મેતાએ કહયું કે, 'મને અંહીઆ બેસાડી મારવાડીની દુકાનમાં તે શેઠ હુંડી લેવા ગયા છે.' તે સાહુકારે મારવાડીને પુછયુ કે, 'આ માણુસ સાથે આવેલો શેઠ કયાં છે ?' અંહીઆ સાહુકાર અને મારવાડી વચ્ચે તે મહેતાજી સંબંધી બહુ રીકઝીક ચાલી. રીકઝીક ચાલતા બંને જણુ ગાળોનો વરસાદ વરસાવા લાગા. આ તમાસો જોવાને એકઠા થયેલા લોકોએ તેઓને આમ કરવાનુ કારણ પુછયુ. બનેએ પોત પોતાની હકીકત કહી સંભળાવી. આ સાંભળીને તે લોકોએ તેઓને કહયું કે, 'નાહક શા માટે લડી મરો છો ? એતો ઠગે તમને ફસાવ્યા છે ?' એકઠા થયેલા લોકોનુ સાંભળી આ બંને જણુ રાંજા પાસે જઇ પોતાની હકીકત જણાવી. આ જાણી રાજા બહુ દીલગીર થયો. બંને સાહુકારોને દીલાસો આપી ઘેર જવાની રજા આપી.

પહેલો ભાગ સમાપ્ત.

મેસર્સ આદમઅલી અબદુલ્લાભાઈની કુંપની.

ભાજીપાલા લેન મુંબઈ.

વાંચવાના પુસ્તકોની યાદી.

	કીંમત આના
૧—ભજન ભંડાર	૧૦
૨—ભજન સાગર (છપાય છે.)	૧૦
૩—વીલાસ સુંદરી ભાગ ૧ લો	૮
૪—વીલાસ સુંદરી ભાગ બીજો	૮
૫—વીલાસ સુંદરી ભાગ ત્રીજો	૧
૬—વીલાસ સુંદરી ભાગ ચોથો (છપાય છે.)	૧૦
૭—બીરબલ ૧ થી ૬	૮
૮—બીરબલ ૭ થી ૧૨	૧૨
૯—બીરબલ ૧૩ થી ૧૮ (છપાય છે.) .. .	૧૦
૧૦—ચતુરસીંહ ઠગારો ભાગ ૧ લો	૬
૧૧—ચતુરસીંહ ઠગારો ભાગ બીજો (છપાય છે.)....	૬
૧૨—કુરંગનેણી (છપાય છે.)	૬

આ શીવાય બીજી કેટલીએક રમુજી વાતોઆ પણ છાપી બાહાર પાડવાનો વિચાર છે.

☞ અમારા પુસ્તકો નીચે લખેલે ઠેકાણેથી મળશે.

વસનજી પરમાણંદ—કાલકાદેવી

હીરાચંદ ભીમચંદ—પાયધોણી

પ્રેમચંદ હથીશંગ—ત્રાંબાકાંટા

પરશોતમ મુલચંદ ગુલાલવાડી

શ્રી કમર પ્રેસ અબદુલ રહેમાન સ્ટ્રીટ મુંબઇ } **લખનાર—પી. પી. યોગી.**